Zëri i Amerikës – Intervistë me autorin Mal Berisha mbi librin “Herman Bernstein – Ambasadori i SHBA-së në Mbretërinë Shqiptare (1930–1933)”

Një libër i ri i autorit Mal Berisha botuar kohët e fundit në Shqipëri për herë të parë flet hollësisht për një hebre të shquar amerikan, të quajtur Herman Bernstein, që shërbeu si përfaqësues i Shteteve të Bashkuara në Mbretërinë e Zogut nga viti 1930 deri në 1933.

LEKSION NË AMBASADËN AMERIKANE LONDËR – JETA E HERMAN BERNSTEIN

4 qershor 2015 : Java e kulturës shqiptaro-britanike, u mbyll me një aktivitet ku për herë të parë në historinë e Shqipërisë, brenda në Auditorin e Ambasadës

Amerikës në Londër, u shpalos flamuri shqiptar si dhe një xhevahir i historisë së Shqipërisë i titulluar: “Jeta e Ambasadorit të Shteteve të Bashkuara të Amerikës Herman Bernstein dhe Marrëdhëniet Shqiptaro – Hebraike si një model i tolerancës fetare”, mbajtur nga Ambasadori shqiptar në Londër. Ky aktivitet u zhvillua me iniciativën e Ambasadorit Shqiptar, nën kujdesin e Ambasadorit Amerikan në Londer, Sh.T z. Matthew Barzun në bashkëpunim me Ambasadorin e Shtetit të Izraelit z. Daniel Taub dhe Abasadoren e Lituanisë zonjën Asta Skaisgiryte Liauskiene.

MAL BERISHA “SJELL” NË “VATËR” BIOGRAFINË E HERMAN BERNSTEIN

Ambasadori amerikan në Shqipëri në vitet 1930-1933 bashkon në vatër perspektiva e këndvështrime historike që kanë qenë në drithije për 50 vjet. Marrdhëniet shqiptaro-amerikane janë jetike për kombet e vegjël që duan ti mbijetojnë tranzicioneve . “Herman Bernstain, ambasador në vitet 1930-33” nga ish -diplomati Mal Berisha në Albanian Culture TV.

Photo by Ilir Rizaj

ME SHKAS NGA LIBRI “HERMAN BERNSTEIN, AMBASADOR I SHBA-SË NË SHQIPËRI (1930-1933), I MAL BERISHËS

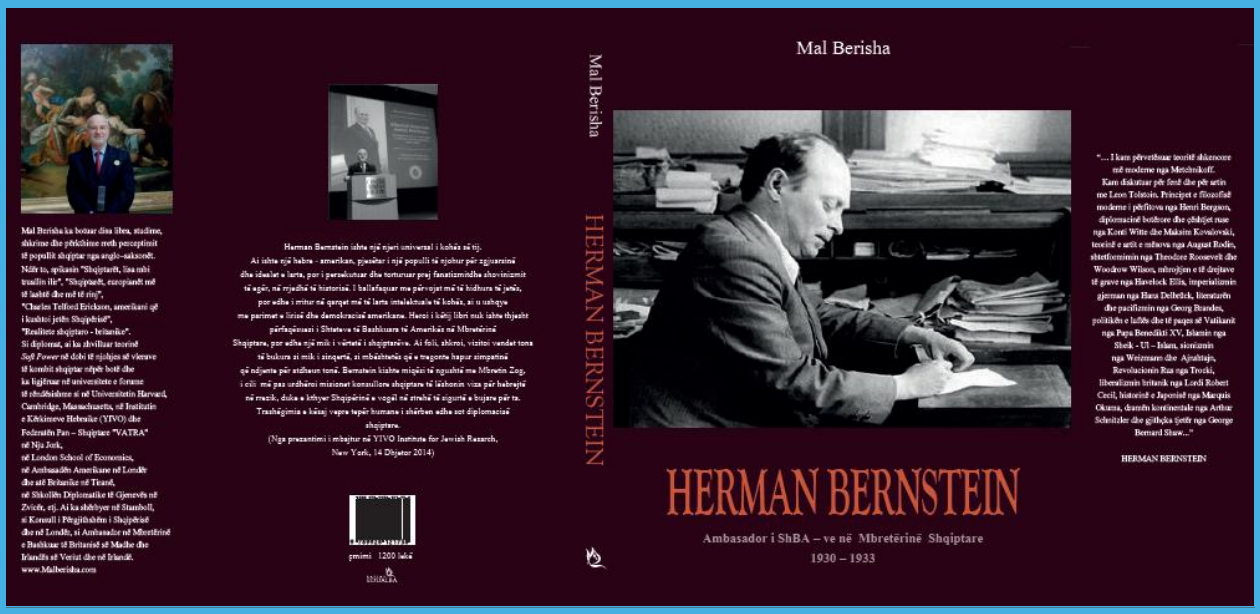

Nga MONIKA STAFA

“Vendi mban një pozitë të rëndësishme në Adriatik. Në Shqipëri, edhe Lindja edhe Perëndimi i rrudhin krahët, si në pak vende të tjera...Mikpritja proverbiale dhe sensi i nderit nuk janë përkeqësuar në procesin e marshimit të shpejtë të nderit drejt modernizimit. Turistët, vëzhgues të skenave të habitshme dhe shumë të bukura të kostumeve të veçanta, të gjitha të ndryshme nga njëra–tjetra do të zbulojnë këtë tokë të panjohur europiane. Nëse ata e vonojnë vizitën e tyre në Shqipëri, atëherë do të jetë tepër vonë. Shumë prej gjërave më të magjishme të Shqipërisë janë në zhdukje...”

Herman Bernstein, ambasador i SHBA-së, Tiranë, (1930-1933)

Kishte kohë që ‘dalldia e madhe mediatike’ e baltës që i hidhej vendit tim si rrallë herë më parë kaq publikisht, prej disa vitesh, nuk më bënte më përshtypje e që këtej gjithçka që vinte përmes kësi burimesh, e justifikonte indiferencën time dhe jo vetëm ndaj të tillë lukunie

ujqërish që vetëm këtij vendi nuk i përkasin për gjak e shpirt. Jo se jam shumë e rezervuar në përshtypjet e mia ndaj 'zërave' të tillë, por, sepse ajo gjendje e neveritshme që të sjell në mendje këtë ndjesi është bërë e përditshme dhe tashmë mënyrë jetese. Në një vend ku mungon kultura e refuzimit të së keqes, nuk ka si ndodh ndryshe; në një vend ku njeriu nuk bën përpjekje më të provojë se nuk është mposhtur nga e keqja, madje kënaqet duke gjetur një provë se ka dhe të tjerë si ai; në një vend ku askush nuk guxon të shqiptojë se jo çdo refuzim është i keq, madje heshtje edhe atje ku ligësia përton të ngrejë sytë kur e sheh se kontrollon gjithçka. Askush nuk do ta kuptonte vërtet se shqiptarët janë një popull që nuk mund ta marrësh për budalla, si kemi dëgjuar kryeministrin e vendit ta cilësojë pothuaj në çdo dalje publike. Në të shumtën e herës, edhe vetë shqiptari nuk e beson këtë që i pari i vendit të tij, e përsërit në çdo 'kuvend'. Dhe arsyet janë të shumta. E vërteta është se ajo që i huton ata në këtë pasthirrmë të çuditshme të liderit të kombit të vet, nuk ka rëndësi nëse është e sinqertë apo jo, është fakti që ata nuk besojnë më, në asgjë çfarë ndodh e çfarë flitet në mjedisin e tyre të vogël. Dhe që këtej u lind një e drejtë; e drejta për të menduar. Nuk kisha perceptim tjetër pas leximit me një frymë të librit me titull "Herman Bernstein, ambasador i SHBA-së në Mbretërinë Shqiptare 1930-1935" me autor Mal Berishën, teksa sillja ndër mend se prej çfarë thellësish të errëta të jetës, ku sundojnë vesi, krimi dhe mizerabiliteti i shtyn njerëzit e të njëjtit komb të hedhin baltë, baltë dhe baltë pangopësisht mbi vendin e tyre, kundërshtarin apo dhe të ngjashmin e tyre.

Si u njoha me Herman Bernstein?

Teksa studioja temën time të doktoraturës "Mbi hebrenjtë në Shqipëri, 1933- 1946" kisha ndeshur rrugës së kërkimit tim shkencor dhjetëra e qindra emra politikanësh dhe diplomatësh po aq dhe gazetarësh të huaj që kishin shkruar për Shqipërinë, e kjo jo si një detyrë ndaj një vendi që u ka ofruar një shërbim të caktuar, por thjesht nga ajo ndjesia që çdo njeri ka, kur dëshiron diçka ta rrëfejë e ta lërë si një pasuri kujtese më pas. Me shënimet e diplomatit amerikan në Shqipëri, Herman Bernstein, isha ndeshur vite më parë teksa bisedoja me një tjetër diplomat në Tiranë, idealistin e pandreqshëm në bindjet dhe mendimet e tij, mikun John Withers II, i cili më kish bërë të njohur pikërisht pasionin e tij të të shkruarit ku që këtej kisha mësuar edhe për punën e tij, si gazetar dhe diplomat (1930-1933), në njohjen dhe promovimin e mbretërisë shqiptare në qarqet perëndimore të Europës, problemeve me të cilat ajo po përballej, por dhe çështjeve të ndryshme si mbrojtja e hebrenjve, promovimi i Shqipërisë si një vend turistik etj., si këto. Do më mjaftonte kaq për ta futur në agjendë kërkimesh emrin e tij të njohur ndërkombëtarisht, edhe si gazetar i shquar investigativ.

Kush është Herman Bernstein?

Herman Bernstein ka botuar 14 vepra e fatmirësisht të gjitha mund të gjenden të ribotuara edhe sot. Vetëm veprat e përkthyera nga ai, janë 17 e të gjitha kryevepra të autorëve të mëdhenj. Në këtë libër ambasadori Berisha nuk ka përfshirë vetëm periudhën e jetës së Herman Bernstein në Shqipëri, por aty duket se gjendet dhe densiteti i jetës së tij paraprirëse intelektuale. Diplomati amerikan Herman Bernstein, nuk ishte një njeri i zakonshëm, ai ishte një potencial mendimi kritik dhe dijetar i disa disiplinave të ndryshme filozofike e psikologjike, të cilat i njihte për shkak të dëshirës për informacion e dije. Në një moment të përshkrimit të jetës së tij ai i shpjegon kështu burimet e njohurive të tij për botën dhe universin: *'..i kam përvetsuar teoritë shkencore më moderne nga Metchnikoff. Kam diskutuar për fenë dhe për artin me Leon Tolstoin. Principet e filozofisë moderne i përfitova nga Henri Bergson, diplomacinë botërore dhe çështjet ruse nga Konti Witte dhe Maksim Kovalovski, teorinë e artit e mësova nga August Rodin, shtetformimin nga Theodor Roosevelt dhe Woodrow Wilson, mbrojtjen e të drejtave të grave nga Havelock Ellis, imperializmin gjerman nga Hans Delbruck, literaturën dhe pacifizmin nga Georg Brandes, politikën e luftës dhe të paqes së Vatikanit nga Papa Bendedikti XV, sionizmin nga Weizmann dhe Anjshtajn, revolucionin rus nga Trocki, liberalizmin britanik nga Lordi Robert Cecil dhe gjithçka tjetër nga George Bernard Shaw'.*

Bernstein dhe Shqipëria

Të vjen çudi se si një ambasador amerikan i atyre viteve, i ngarkuar me punë në një mision diplomatik, në një vend të vogël si Shqipëria, edhe pse nën masat e rrepta të një protokolli, vendos t'i thyejë ato duke e nisur ditën e parë të punës së tij, me përshkrimin mbi natyrën e magjishme në qiellin shqiptar dhe çuditë e saj të ngatërruara. Hulumtimet rreth Bernstein në çdo faqe të librit që rrëshqet duket se janë një lloj lundrimi në një oqean dijesh, që prek tërthorazi jo vetëm botën hebraike në të katër anët e saj, por dhe skajet e vetë kulturës dhe historisë së kohërave tona. Studimi i jetës së tij, në syrin e mprehtë të një diplomati si Mal Berisha, përbën në vetvete një sipërmarrje shumëplanëshe e tepër virtuoze. Kur lexon këtë libër kupton se i rrallë e po aq i admirueshëm mbetet fakti se sa shumë mund të bëjë njeriu gjatë një jete jo aq të gjatë, sa ajo e Bernstein. Mal Berisha ka hulumtuar në dhjetëra udhëtime të gjata ndërkontinentale të tij, në ato kushtet e lëvizjes së ngadalshme të kohës, duke kërkuar vullnetshëm dritën dhe ndriçimin që një studiues serioz dhe atdhedashës do të nxjerrë në pah tek bashkëkombësit e vet. Bernstein cilësohet si një mik i madh i kulturës shqiptare. Ai gëzoi respektin dhe simpatinë e intelektualëve shqiptarë të kohës, si At Gjergj Fishta, Aleksandër Moisiu, Lef Nosi, etj. Edhe pse Shqipëria paraqitej si një vend i vogël, emërimi i Herman Bernstein ishte një vlerësim shumë i madh politik që i jepej dikujt, pjesëtar i kësaj bashkësie në historinë e Amerikës. Se sa të afërta dhe konfidenciale ishin marrëdhëniet e Bernsteinit me mbretin A. Zog dëshmohet dhe në disa raporte dërguar Departamentit të Shtetit ku ndër të tjera A. Zogu i përcillte atij në një bisedë shqetësimin se

Shqipëria është një vend i vogël. Nuk kam kohë për të humbur. Një prej problemeve më të mëdha që kam,-cilësonte mbreti shqiptar më tej, – është të gjej njerëz, të cilëve duhet t'u delegoj disa prej punëve të mia të rëndësishme. Ne vuajmë për njerëz të aftë dhe të përgjegjshëm,-pat mbyllur ai bashkëbisedimin me trishtim.

Si ka mundësi që një hebre lituanezo- amerikan, kaq i famshëm për polemikat e tij me njërin nga njerëzit më të fuqishëm të botës, industrialistin Henry Ford rreth çështjes hebraike dhe antisemitizmit do të caktohej në Shqipëri? Si është e mundur që në Shqipërinë e vogël dhe aq pa peshë në politikën globale do t'i shërbente Amerikës gazetari që mbuloi Revolucionin e Tetorit, e sa e sa ngjarje të mëdha që i kishin ndodhur njerëzimit në fillim të shek. të 20-të deri në vitin 1930 kur ai filloi punë si Ministër Fuqiplotë i SHBA-ve në Tiranë? E kjo ndoshta për të vetmen arsye; Shqipëria kish hyrë në agjendën diplomatike të SHBA-së, që nga momenti kur presidenti Wilson botoi deklaratën e tij në France Press, më 24.IV.1919 në të cilën i priste udhën copëtimit të Shqipërisë nga fuqitë europiane. Një personalitet i tillë, shkruan autori i librit në një kontekst shqiptar mbetet promovim i Shqipërisë, pasi ai përfaqëson dikë që ka përmasa universale.

Ky është dhe qëllimi dhe misioni i veprës sime,- shpjegon më tej Mal Berisha: '...të zbulohet Shqipëria dhe shqiptarët siç e kanë parë njerëz të tillë të mëdhenj'.

Ky quhet ndryshe dhe 'pushteti i butë' i kombeve të vegjël në marrëdhëniet ndërkombëtare, teoria moderne e njohjes së kombeve të vegjël nëpërmjet pafundësisë universale të vlerave shpirtërore, kulturore historike të njerëzimit dhe mjeti për promovimin e tyre në marrëdhëniet ndërkombëtare. Kjo teori e përpunuar prej Joseph Nay Jr, konfirmon se edhe kombe të vegjël, si Shqipëria nëse dinë të përdorin mirë trashëgiminë e tyre shpirtërore, kulturore dhe historike mund të bëhen interesante përpara kombeve të tjera dhe të arrijnë synimet e tyre në marrëdhëniet ndërkombëtare. Kjo është dhe arsyeja përse presidenti amerikan Herbert Hoover, caktoi në Shqipëri si përfaqësues të tij një nga njerëzit me përvojën më të pasur me një emër të madh në gazetari, politikë, art e kulturë, një intelektual *par excellence*, një luftëtar të paepur të një çështjeje të madhe, jo vetëm për një komb, por për të gjithë njerëzimin: hebraizmin.

Bernstein dhe çështja e mbrojtjes së hebrenjve në Shqipëri.

Herman Bernstein kishte një ndikim të jashtëzakonshëm te lobi hebraik në SHBA, i cili ka luajtur përherë një rol shumë të rëndësishëm në zgjedhjen e presidentëve amerikanë të paktën prej asaj periudhe. Duhet thënë se Amerika e atëhershme nuk ishte aspak ajo e sotmja ku respektohen të drejtat e bashkësive të ndryshme. Gjurmët e antisemitizmit në Europë kishin filluar të shfaqeshin dukshëm. Edhe Amerika vetë, edhe pse vend i formuar nga emigrantët pati dhënë shembuj që nuk e bëjnë të ndihet mirë në raport me hebrenjtë e

asaj kohe. Bernstein ishte i njohur si mbrojtës i paepur i çështjes së hebraizmit dhe ndërtimit të një shteti izraelit bashkë me njerëz të shquar nga fora hebraike, përfshirë dhe shkencëtarin e madh A. Anjshtain. Ai mendonte të hapte një korridor mbrojtës për hebrenjtë e Europës të kërcënuar nga nazizmi, duke i vendosur ata diku në Ultësirën Perëndimore të Shqipërisë. Herman Bernstein është i pari titullar i lartë hebre që shfrytëzoi rrugën e diplomacisë, si një mënyrë për të shpëtuar popullin e tij në rrezik dhe për t'i shërbyer me devotshmëri vendit që e mbështeste aq shumë këtë iniciativë. Diskutimet e Bernstein me Mbretin Zog në lidhje me mundësinë e vendosjes së një numri hebrenjsh nga Europa në Shqipëri, kanë pasur efektin e tyre në mbrojtjen e hebrenjve para dhe gjatë pushtimit italian dhe gjerman. Mbreti Zog u dha një porosi misioneve konsullore shqiptare në Europë, që të pajisnin me viza ata hebrenj të Europës, të cilët e shikonin Shqipërinë si mundësi shpëtimi. Kjo është dëshmia më e qartë e asaj vepre humane që arriti ambasadori Herman Bernstein me mbretin Zog në shpëtimin e hebrenjve, bazuar në ndjenja njerëzore të bashkëjetesës ndërfetare si një model unik e shprehës i vlerave universale njerëzore.

Arsyeja që e thellonte më shumë besimin e tij për të krijuar këtë korridor shpëtimi për kombin e tij duke u investuar madje edhe personalisht në marrëdhënie ndërpersonale me Mbretin Zog ishte pikërisht bashkëjetesa e shqiptarëve me hebrenjtë prej shekujsh. Duke qenë një kërkues ambicioz dhe me një vullnet të hekurt, ish gazetari i njohur kish grumbulluar nëpër qytetet e rëndësishme shqiptare mjaft të dhëna historike që vërtetonin këto gjurmë që në kristianizëm. Ja çfarë shkruan Apostol Kotani në librin e tij "Hebrenjtë në trojet shqiptare" mbi kërkimet e ambasadorit amerikan H. Bernstein; '...patriku i kishës ortodokse shqiptare, Visarioni, i kishte folur për një vendbanim të madh hebrenjsh shumë vite përpara, si dhe për një ndërtesë të madhe me yllin e Davidit që kish qenë sinagogë dhe më vonë u përdor nga turqit si han'. Kotani thekson më tej se Herman Bernstein shkruante se kjo pjesë e Elbasanit ish njohur si qendër banimi e hebrenjve dhe se ortodoksët që banonin aty mbanin emra biblikë si Abraham, Isak, Jakov, Moise, etj. H. Bernsteinit, Visarioni i kishte folur me entuziazëm për ndihmesën e dhënë prej hebrenjve në zhvillimin e qytetërimit duke denoncuar madje edhe persekutimet kundra tyre, në vendet e tjera. Ai përmendi dhe disa pjesë nga testamenti i vjetër hebraik duke hedhur idenë se Patriku Visarion mund të ishte me prejardhje hebraike, prej atij grupi që jetonin prej vitesh në Shqipëri. Sipas diplomatit amerikan, nënvizon A. Kotani, në arkivat e qytetit të Elbasanit u gjet një dokument i vjetër i shkruar me dorë mbajtur nga një turk, rreth 200 vjet përpara, i cili bënte fjalë për tregtarë të shumtë hebrenjsh që ishin përpjekur të shkelnin ligjet turke dhe ishin ndëshkuar prej tyre. Ndër të tjera, diplomati amerikan Herman Bernstein shkruante se kishte zbuluar në një botim të vitit 1611 në Gjermani se një bashkësi e madhe hebrenjsh ka ekzistuar në Shqipëri gjatë shekujve XV-XVI. Sipas tij në këtë libër shkruhej se mijëra hebrenj patën gjetur vendbanim në qytetet më të rëndësishme të Shqipërisë si Lezha, Durrësi, Vlora, Shkodra,

Kruja, Berati, Dibra e Danja. Ata ishin hebrenj të ikur nga Ankona në kohën e Papa Palit IV, 1476. Dhe, për fatin e mirë të atyre, që u vendosën në Shqipëri edhe para apo pas pushtimit italian, u dëshmua se këto troje shërbyen si stacione shpëtimi në kohën e rrezikut të madh si shpallja e platformës *Zgjidhja Përfundimtare*.

Libri mban gjithaq mbi modelin modern të një ambasadori edhe në kohët e sotme, një model aspak i diplomatit në karrierë dhe po aq i atij që vihet nën presion të diplomacisë ekonomike, që, në fakt, nuk mund ta bëjë dot i vetëm pa shtetin e tij. Libri është një udhërrëfyes i disa sferave në dukjen dhe padukjen e tij se si një diplomat duhet të jetë, një model i vërtetë i pakohë dhe universal. Bernstein shfaqet aty më saktë se çdo përcaktim tjetër do të shkruante dikush; një lord anglez, një amerikan sportiv dhe një zotëri europian. Pjesëtar i një race të njohur për zgjuarsinë dhe idealet e larta, por e persekutuar dhe e torturuar prej fanatizmit të verbër dhe shovinizmit të egër të vendeve të çmendura. I rritur në qarqet më të larta intelektuale të kohës së tij, i ushqyer me parimet e dashurisë për lirinë e kombit të Linkolnit, ai e njeh botën nga të dyja anët, atë të errëtën dhe të shndritshmen. Ai është një prej pionierëve të botës së re.

Herman Bernstein e pat filluar jetën e tij intelektuale si poet e vazhdoi si përkthyes, si gazetar dhe analist, si polemist për ta përmbyllur si diplomat. Në jetën e mikut të shqiptarëve, si ai cilësohet prej gjithë atyre që e njohin në aureolat shkencore, ndikimi i gjithë aspekteve që plotësojnë njohjen e figurave të mëdha apo një periudhë historike, ka qenë jashtëzakonisht i madh. Kjo përcjellje informacioni, ky tejçim zërash prej lartësie të padiskutueshme mendimi, që autori ndan me lexuesin është pasioni që mban ndezur vullnetin e së nesërmes për të pritur me guxim dhe dashuri, të rejat e një bote tjetër, botën e dijes. Çfarë është kjo për autorin, vlen të mbetet një sekret mes tij dhe librit, siç, në fakt, çdo autor e ka një sekret kur nxjerr prodhimin e vet. Ajo që kuptojmë se çfarë ka ndodhur mes tij dhe personazhit karizmatik të diplomacisë amerikane, e që ka hyrë me aq dashuri në analet e historiografisë shqiptare, është ndjesia e një magjie, një magjie shpirtrash mes të dyve që vazhdimisht ka dëshirën për të kompozuar dhe çliruar mirësi.

Çdo herë që një libër botohet mbetet një dritare e bukur për botën, sepse po aq herë ai shfaqet, godet me romuz trupat e 'heronjve' shëmtarakë të ditës me të cilën është mbushur aureola jonë sociale, ekonomike dhe politike. Libri i Bernstein mbetet një libër për heronj të dashuruar pas lirisë dhe evolucionarizimit për të pushtuar të gjithë ata të cilët, të mësuar me një epokë të re promovimi të vetëkënaqurish të patrazuar, presin të rishkruajnë apo rilindin një kujtesë apo një vizion të ri vlerash, mbi skeletet e zverdhura të pa gjak e të pajetë të personazheve, kontributorët e zëshëm të shëmtimit që i shpalosin këtij vendi, në çdo betejë me të cilën ai përballet.

SOURCE: http://www.gsh.al/2018/01/05/liber-per-nje-mendjendritur/

.

MAL BERISHA FLET PËR HERMAN BERNSTEIN, NDAJNË DASHURINË PËR SHQIPËRINË

GAZETA KOHA JONE 04/05/2016

KOHA JONE

Ndryshe nga monotonia që ndonjëherë i shoqëron leksionet apo konferencat mbi tema të ndryshme rreth diplomacisë, një prezantim lidhur me ambasadorin e parë amerikan që shërbeu në Shqipëri në vitet 1930-1933, Herman Bernstein, nga diplomati shqiptar, Z. Mal Berisha, rezultoi tepër informues dhe interesant për një grup të përzgjedhur të huajsh, kryesisht anëtarë të Intercultural Friends in Tirana (IFIT).

IFIT numëron më shumë se 200 anëtarë, kryesisht të huaj që jetojnë dhe punojnë në Shqipëri, por edhe shumë gra ambasadorësh që shërbejnë në vendin tonë dhe ka si qëllim t'i njohë të huajt sa më shumë me historinë, kulturën dhe çdo gjë të mirë që ofron vendi i vogël Ballkanik.

SPECIALE

Mal Berisha flet për Herman Bernstein, ndajnë dashurinë për Shqipërinë

Me ftesë së drejtueses së IFIT, zj. Nikki Doçi, z. Mal Berisha, i shoqëruar edhe nga bashkëshortja e tij, Donika, ndau me audiencën në hotel “Rogner” fakte interesante rreth figurës dhe kontributit të Bernstein ndaj Shqipërisë dhe marrëdhënieve të saj me Shtetet e Bashkuara të Amerikës në periudhën 1930-1933 si një gazetar, shkrimtar dhe diplomat.

Mal Berisha ka realizuar dhe një libër për këtë figurë, të titulluar “Herman Bernstein, a Journalist, Writer, and Diplomat.”
Në prezantimin e tij, të titulluar “A Small Token of the History of Albanian-US-Jeëish Relations, seen from the ‘Ëindoë” of the Office of US Minister, Herman Bernstein,” z.Mal Berisha nxori në pah rolin e Bernstein ndaj marrëdhënieve të mira midis tre vendeve si dhe përpjekjet e tij për të shpëtuar hebrenjtë gjatë Luftës së Dytë Botërore. Ai tha se Bernstein mësoi akoma më shumë për Shqipërinë gjatë Konferencës së Paqes së Parisit më 1919-ën, ku ai mori pjesë si gazetar si pjesë e delegacionit amerikan së bashku me Presidentin Ëoodroë Ëilson dhe misionarin e shquar amerikan, Charles Telford Ericson. “Në këtë konferencë, ata lobuan për mbrojtjen e territoreve shqiptare”, – tha z.Berisha.

Gjithashtu, me interes për audiencën ishte fakti që z. Berisha nënvizoi se më 17 shkurt 1930, Presidenti Hoover emëroi Bernstein si ambasador i Shteteve të Bashkuara të Amerikës në Shqipëri për të ruajtur pavarësinë e vendit dhe për të mbrojtur integritetin e Shqipërisë nga Greqia dhe Serbia.

“Në vitin 1925, Presidenti Hoover dha një donacion prej 10,000 $ nga llogaria e tij personale (në kushte anonimiteti) për Shkollën Bujqësore të Kavajës në Shqipëri. Dhe në 1930, Presidenti Hoover do ta emëronte Bernstein si ambasador i Shteteve të Bashkuara në Shqipëri. Si një diplomat i madh që ishte, Bernstein negocioi dy traktate mbi natyralizimin dhe ekstradimin midis Shqipërisë dhe Shteteve të Bashkuara, të dy të nënshkruara prej tij”,- tha z.Berisha.

Herman Bernstein ishte një gazetar i guximshëm, një aktivist hebre, një diplomat dhe intelektual i shquar. “Ajo që la pas shkon përtej shërbimit diplomatik që Bernstein kreu në Shqipëri. Shqiptarët treguan shumë dashuri për të. Ai mbetet një figurë e rëndësishme në marrëdhëniet Shqiptaro-Amerikane. Ai mbështeti një vend të vogël ndërsa mësonte dhe shkruante për historinë dhe kulturën e tij, ndihmoi në hapjen e shkollave dhe paralajmëroi botën mbarë për të ardhmen tragjike të këtij vendi. Ai ishte një njeri i madh nga një komb i madh dhe një popull i madh”, tha z. Mal Berisha në mbyllje të prezantimit të tij.

Një ftesë për një prezantim të tillë për z. Mal Berisha nga zj.Nikki Doçi nuk ishte e rastësishme.

“Me z.Mal Berisha u takuam gati një vit e gjysmë më parë. Ishim në Londër për një konferencë pune, ku ishin të ftuar shumë ambasadorë midis të cilëve edhe z. Mal Berisha. Nuk di çfarë të them është tipi i njeriut, kaq zemërbutë. Kur filloi të fliste për Shqipërinë, ju mbushën sytë me lot. Aq shumë e do vendin e tij. Që atëherë mbajtën lidhje”,- thotë zonja amerikane për njohjen e saj me z.Mal Berisha.

Që nga janari i këtij viti, ajo ka marrë drejtimin e IFIT. “Unë dua që ata të huaj që jetojnë në Shqipëri të dinë sa më shumë për të, të ekspozohen ndaj shqiptarëve të mirë, që kanë zemër për vendin, që po bëjnë mirë për vendin e tyre dhe kështu më shkoi mendja te z.Mal Berisha. U gëzova shumë që e pati rastin të fliste para një audience të tillë. I thashë: “Fol çfarë ke në zemër! Me dashurinë që ai ka për vendin, çfarëdo që të thotë, i del e shprehur shumë bukur,” shton Doçi.

Nikki Doçi, është një amerikane që jeton në Shqipëri që më 1992. Ajo drejton institutin “Jeta e Re” në Tiranë, e cila bashkëpunon kryesisht me të huaj që vijnë në Shqipëri për projekte të shkurtra, më tepër në fushën e shkëmbimeve kulturore.

Reagimet

“Ne ishim vërtetë të nderuar që patëm z. Mal Berisha të ftuar tek Intercultural Friends in Tirana. Dashuria e sinqertë për vendin e tij është e dukshme sa herë

që dikush ka privilegjin ta dëgjojë atë, si në formën e një prezantimi siç ishte ky rast apo në biseda personale me të. Ai dhe bashkëshortja e tij, zj.Donika, e bëjnë Shqipërinë një vend më të mirë dhe na ndihmojnë ne ta kuptojmë rrugën që ka ndërmarrë për të ardhur deri këtu ku është sot", -tha zj.Doçi.

Midis të ftuarve, zj.Jennifer Keller, bashkëshortja e zëvendësambasadorit zviceran në Tiranë, Philip Keller, komentoi se: "Prezantimi i z.Mal Berisha më dha mundësinë të kuptoj akoma më mirë të kaluarën diplomatike të Shqipërisë. E respektoj shumë pasionin e tij në gjetjen e gjithë këtyre dokumenteve që pasurojnë kuptimin dhe rëndësinë e marrëdhënieve diplomatike. Shumë falënderime për të dhe për prezantimin e tij të thellë në gjuhën angleze", nënvizoi zj.Keller.

Ndërsa zonja e ambasadorit turk në Tiranë, zj.Füsun Bayraktar, do të impresionohej nga një fakt tepër interesant që z.Mal Berisha ndau me të pranishmit se kopshtari që punonte në Ambasadën Amerikane në Tiranë në atë kohë ishte nga Parku Yildiz në Stamboll.

==========

ERICKSON E BERNSTEIN -DY AMERIKANË QË NA DONIN ME SHPIRT

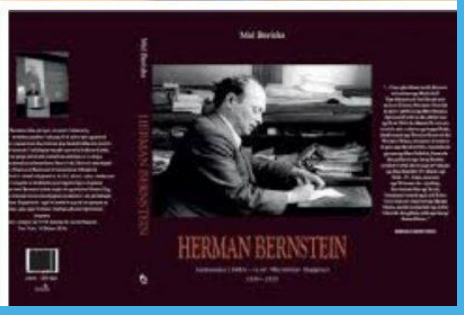

Nga Miho Gjini, Mjeshtër i Madh,

Kritik arti, teatri e letërsie.

Botuar në Gazetën SHEKULLI, Dt. 26 Korrik 2018

Duke lexuar dy monografi të shkruara nga ish Ambasadori shqiptar ne Britaninë e Madhe dhe Irlandë, Z. Mal Berisha, njëra për misionarin Erickson dhe tjetra për diplomatin Berstein, për jetën e punën e tyre të jashtzakonshme si diplomatë të dërguar nga kontinenti i largët, në periudhat më të vështira të popullit tonë, bindesh menjëherë se Amerika ishte dhe mbeti miku ynë më i madh e më i vyer, përsa i përket ekzistencës si komb, lirisë e pavarsisë. Ne njihemi kështu me Charles Telford Erickson (1867-1966) që shërbeu 30 vjet në Shqipëri dhe Herman Bernstein (1876-1935) që shërbeu në Shqipëri në kohën e Mbretërsë së Zogut, 1930-1933.

Ericksoni

Qysh kur errdhi në Korçe, më 8 shtator 1908, nga ana e Manastirit, ai kishte thirrur:"Tu ngjate jeta Shqipëri!", pasi kishte udhëtuar me det, me tokë, me makina të tipit të vjetër, me karroca e me kuaj dhe do të mbetej këtu për 32 vjet me radhë, i dashuruar me këtë vend, me popullin e saj, me privacionet e luftrat, me gjithçka që ishte shqiptare, duke lënë këtu edhe shpirtin e vet. Bëmat e tij janë të jashtzakonshme, sikundër edhe vuajtjet, bashkë me familjen, në çdo cep të Shqiperisë, për të shpërndarë dritë, arsim e fanarët e lirisë. E do të mbetej një vepër kryesisht e tij: Shkolla Bujqësore e Kavajës (për djem e vajza), e themeluar ne v. 1923, si një nga monumentet e para të arsimit profesional tonin në nxjerrjen e bujqësise nga prapambetja e trashëguar. "Këtu – i shkruante ai nje miku te tij në Amerikë, – ka nje egërsi dhe nje liri që na rrethon, e cila e bën këtë vend të ndryshëm nga krejt bota tjetër, e veçanërisht nga jeta konvecionale në atdheun tonë!".

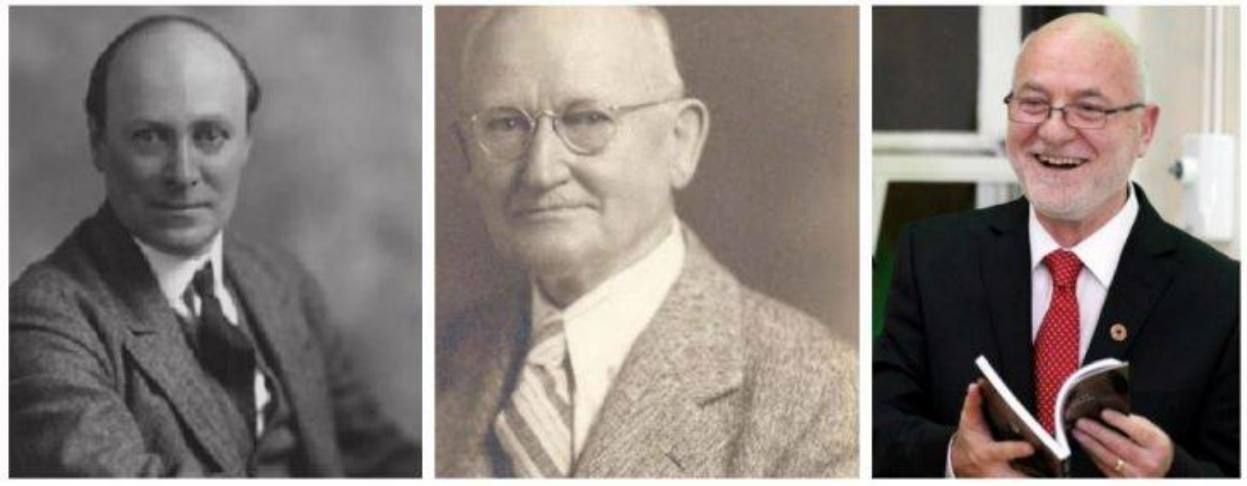

Rrallë mund të kete ndodhur që udhëtarë të huaj, turistë, njerëz gjithfarësh të të gjitha sferave, të jenë shprehur në trajta superlative për vendin tonë të raskapitur nga luftrat e pandërprera, në krahasim me atdheun e tyre! Dhe që më pastaj, ta ndanin jetën e tyre, kafshatën e bukës, vuajtjet, ëndrrat dhe vdekjen me popullin tonë e të bëheshin shqiptarë deri në palcën e trupit! Se Ericksoni ngjan me një personazh tragjik, pasi pranoi te njejtat rrethana dramatike të njësuara me ne, përballë lakmive turke, serbe, malazeze, italiane e greke, duke provuar edhe torturën, burgimin , sëmundjet, vdekjen e të birit e arratisjen në mal, marrosjen e së shoqes nga kushtet e vështira të jetesës e sa e sat ë tjera. Dhe, kur diplomatët e vendit të tij kërkonin mbrojtjen e personalitetit të tij si qytetar amerikan, do të merrnin këtë pergjigje nga autoritetet turke: “ Ai eshte Shqiptar, flet e vuan si Shqiptar!” E do të jetë deri në fund të jetës së tij si i tillë, një amerikano-shqiptar që hyjnizon shpirtin, virtytet, krenarinë e sakrificat e shenjtëruara të shqiptarëve si komb.

Ky burre stoik si qëmoti, i paepur si karakter, është dekoruar në v. 1931 me “Urdherin e Skënderbeut” dhe qe mik nderi i Mbretit Zog, qe delegati zyrtar i “Vatrës” në Amerikë në Konferencën e San Franciskos në v. 1945, shkroi 5 vepra për Shqipërinë me titull “Shqipëria – Enigma e Ballkanit” dhe, kur do të largohej për në “botën tjetër”, patrioti shqiptaro-amerikan Qerim Panariti do të shkruante:” Ericksoni ishte një burre gjenial, i shumanshëm, predikues, misionar, diplomat, edukator dhe poet, i cili ia kushtoi jetën Shqipërisë dhe popullit të saj nga errësira mesjetare”

Herman Bernstein

Ky ishte personaliteti tjetër i shquar që dërgoi Amerika në ditë të vështira për Shqipërinë, kur gjitonët e fuqi të tjera më të mëdha “donin ta shqyenin e coptonin” nga faqja e dheut e do të mbetet si Ambasadori më I shquar i ShBA ne vendin tonë I cili shërbeu nga viti 1930-1933. Hebre nga origjina, i lindur në Lituani dhe i natyralizuar si shtetas amerikan, ai zoteronte 7 gjuhë të huaja, ishte shkrimtar, poet e kritik letrar, autor i 14 veprave origjinale dhe i shumë studimeve për Leon Tolstoin, Çehovin, Andrejevin, Bernard Shoun dhe, mbi të gjitha të tjerat, mik i afërt i tre presidentave amerikanë dhe i shkenctarit më të shquar të botës në kohën e tij Albert Ajnshtajn. Ai përktheu nga gjermanishtja në anglisht dramën e Aleksandër Moisiut “I burgosuri” kushtuar Napoleon Bonapartit për të përmndur vetëm disa prej veprave të tij. Ai vërtetë ndenji në këtë truall tre vite, por ato mbetën në kujtesë sa për tre shekuj të tërë!

Kur Ericksoni do të themelonte Shkollën Bujqësore të Kavajës, ishte pikërisht Bernstein ai që do të përshëndeste këtë ngjarje të madhe për arsimin tonë. Ai do të bëhej mik i afërt i Mbretit Zog e do të jetonte, punonte e do të shkruante për të studimin më adekuat, do të lidhej menjeherë me personalitete të tjera të Shqipërisë, si At Gjergj Fishtën, Nolin, Konicën, Lef Nosin e do të kishte korespondencë të vazhdueshme me Aleksandër Moisiun. Do të gëzonte edhe ai prej Mbretit Zog “Urdhërin e Skënderbeut”. Kemi prej tij një studim të thelluar për Skënderbeun, një dramë origjinale të përkthyer të Moisiut dhe bëhet avokat i madh i popullit tonë në shumë forume ndërkombtare. Autori shkruan se Bernstein ‘ishte njeri universal...dhe se emri i tij u fsheh per 46 vjet të sundimit të egër komunist në Shqipëri, por ai perfaqesoi këtu popullin amerikan e personalisht miqësinë e pakursyer të tre pesidentëve te shquar amerikane : Roosvelt, Ëilson e Hoover, te cliët ishin edhe miqtë e tij personal.

Në një udhë bashkë me ne...

Që të dy këta njerëz te mrekullueshm bënë rrugëtime të pafundme nëpër Shqipëri, udhë e pa udhë, në mot të keq të natyrës e të politikës, ditën e natën, si dy martirë që si tremb as vdekja, ngado që vinte ajo. Ericksoni njohu edhe “ udhën universale të zemrave të shqiptarëve”, po edhe vuajtjet e kolerës. E

merrte udhën edhe i vetëm, me këmbë, kur papritur shqiptari i ofronte edhe kalin e vetëm që të udhetonte i qetë, rrugë e pa rrugë. E kur do t'i vdese fëmija nga e njëjta sëmundje e mallkuar, do t'i vinte për ta ngushëlluar i gjithe qyteti i Elbasanit, për t'i lehtësuar dhimbjen. PIANO

Bernsteini, që ishte edhe shkrimtar, sodiste me kërshëri rrugicat e Tiranes, endej nëpër pazarin e vjetër e vajti me këmbë deri ne Shijon, nga Rruga e Qafë Krrabës, për të dëgjuar një meshë në Kishën e Shën Gjon Vladimirit. "Kam patur kënaqesinë, -shkruante Ai,-të udhëtoj shumë në vendin tuaj të bukur dhe kam parë me sytë e mi edhe gëzimin, edhe keqardhjen. Kam parë njerëz të padjallëzuar, të thjeshtë, shumë punetorë, paqësorë, dashamirës dhe të këndshëm, të pajisur me tipare dhe karaktere fisnike...." Bernsteini do të ndjejë edhe fisnikerinë shqiptare në mbrojtje të njerëzve të besimit të vet, të atyre hebrejve që po persekutoheshin barbarisht nepër Evropë por që gjetën strehë e mbrojtje në vendin tonë... Prania e këtij diplomati amerikan me prejardhje hebraike është akoma një dëshmi e bujarisë shqiptare, kur Profesor Scarlet Epstein, edhe ajo hebreje, shkruante se:" Unë jam gjallë në sajë të bujarisë shqiptare"

Shqiptarizma

Që të dy këta emisarë të lirise, kishin të njejtin ideal, në kohë krejt të ndyshme: se shqiptarizma mund të fuqizohet, brenda e jashtë këtij trualli, përmes përhapjes së dijes dhe shkollës shqipe, kundër errësirës, prapambetjes feudale e përçarjeve të huaja, duke sensibilizuar kudo forcat progresive në Shqipëri e kudo në botë. Ericksoni njihej e forcon miqësinë me Lef Nosin e Gjon Koliakën në Elbasan e Kavajë, me motrat Sevasti e Parashqevi Qirjazi në Korcë, me Kristo Dakon në Durrës dhe me Luigj Gurakuqin e Sotir Pecin e sapo kthyer nga jashtë. Qysh në vitin 1911 Ericksoni kërkonte që të vendosej gjuha shqipe si gjuhë zyrtare në vilajetet e Shkodrës, Korçës, Manastirit e Janinës "te cilat, -nënvizonte ai, përbëheshin në shumicën absolute nga shqiptarë...". Të njejtat ideale do të vazhdonte të forconte 20 e ca vite më mbrapa në Shqiperi e jashtë saj Bernsteini, duke vendosur po në të njejtin rrafsh Amerikën, Izraelin dhe

Shqiperinë, shpirtërisht e politikisht,-gjë për të cilën do ta anatemonin ashpër qarqet e huaja fashiste se “po i tejkalonte kufijtë e punës së një ambasadori!...”

Brenda e jashtë Europes (?!)

Dhe kështu, që të dy këta amerikanë, do të ndesheshin me çështjen më paradoksale të të gjitha koherave, se vendi më i lashtë i Europës do të qëndronte artificialisht jashtë saj! Një absurditet, që do t’ia kalonte çdo hamendje e që do të vazhdonte artificialisht deri në ditët e sotme .... Ishte ky Erickson, që në vitin 1913, në nje gazetë Londineze do të shkruante se si “ një popull superior, ishte paraqitur mbrapsht në menyrën më të qellimshme dhe te padrejtë ne pjesën tjetër të Europës..”, duke u shprehur më tej kundra Traktatit të Fshehtë të Londrës. Së toku edhe me Zonjën Edith Durham, do t’i përkushtoheshin çështjes shqiptare kundër pretendimeve territoriale të serbeve, bullgarëve, malazezëve, grekëve, italianëve etj. dhe propogandës së tyre shoviniste se “shqiptarët janë gjysme të egër”, duke u thënë atyre me zë të lartë e të fortë se kanë të bëjnë me një popull të qetë e të mrekullueshm, të cilët “i kanë dhënë përherë individualitete të shkëlqyera Greqisë së Lashtë e asaj moderne, Perandorisë Bizantine dhe asaj Turke...”(Hequate), si edhe Romës, Spanjës, Gjermanisë e me tej .Dijetarë të huaj kanë nënvizuar enkas se “Shqiptari është një aristokrat, një njeri i lirisë dhe fisnik “(Rene Pinon), “jashtë ata janë luftëtarët e paepur të Aleksandrit, te Pirros, Dioklecianit, Skenderbeut....” (Historie de Turke, Lavalle). Me cilësinë e një studjuesi të mirëfilltë, të një publiçisti të shquar e të një diplomati energjik, Bernsteini, pasi e shkeli me këmb tokën shqiptare, pasi njohu mirë historinë e lashtë e të re, si edhe shpirtin e këtyre njerëzve, e quan Shqiperinë “tokë të panjohur europjane...,cep i fundit i pazbuluar i Europës Juglindore...i banuar prej një race të lashtë e të guximshme..., me toleranca fetare...,një popull tragjik, por një racë heroike...tokë e harruar e Europës!”

Po ky ambasador, nëpërmjet hulumtimeve të diplomatit tonë Mal Berisha, do të sjellë përpara opinionit publik shqiptar e atij botëror edhe qëndrimin e Mbretit Zog ndaj kësaj cështjeje të përjetshme, me intonacione teatrale absurde se, që më 17 korrik te vitit 1930, ai do të deklarohej “për një bashkim

shteti europian, (që) vështirë se mund ta merrnin si çështje serioze... (dhe që) për një kohë të gjatë do të mbetet veçse një enderr, nje ideal i largët!"

Neper dyert e kancelarive te larta

Dhe historia zhgenjyese me Europen do te zgjaste per me shume se nje shekull, si nje enderr e mire dhe e keqe bashke...Mandej kishte edhe sharrje te renda per te, me fjale qe "si ngre kandari". Por vete populli do t'ia merrte nje kenge tjeter" "Mbahu nëno, mos ki frike, se ke djemtë n'Amerike"! Prandaj, Amerikani Erickson, qe e nuhati kete pune qe ne v. 1908, "jepte e merrte" me Ameriken, jo vetem me bijtë e Shqiperise atje, po edhe me qeveritarët e atjeshëm deri tek presidentet e saj. Po keshtu beri edhe amerikani tjeter Bernstein qe "s'la gur pa levizur" qe Shqiperia të mos kolonizohej.

Kunder idese se shqiptaret " jane dele pa çoban" dhe rrezikut te coptimit te metejshëm, me një shtet të pavarur, ata kembngulnin e kërkonin pranë kançelarisë së vendit te tyre te madh per ta shpëtuar Shqiperine nga kaosi, para e pas luftrave ballkanike e botërore. Nëpër faqet e këtyre librave do të gjënden episode rrënqethëse, kur fati i vendit tonë do të "varej në fije të perit", por që do të shfaqej në horizont një president Amerikan, i cili më 1919, -ten, si Ëillson, do të thoshte në Konferencen e Paqës në Paris: "Te bejme nje lufte per t'i dhënë fund luftës!". Dhe, kur Ai do te mësonte prej mikut e te derguarit te tij ne Shqiperi se çfare po ndodhte aty, per ta "shqyer si qentë!", do te thoshte boterisht:" As une, as populli Amerikan, kurre nuk do te pranojmë që populli shqiptar, i cili ka luftuar dy mijë vjet per lirinë e tij, të sakrifikohet per hir të ambicjeve politike të fqinjëve të vet".

E do te ishte po ky Erickson qe do te perfaqesonte Shqipërine me 1920, -en, si i deleguar i shtetit shqiptar në ShBA. Ai do të bënte gjithçka që Shqiperia te njihej në mbarë botën, per t'u kthyer dy vite me pas si diplomat amerikan ne Shqiperi. Po edhe pas luftes se Dyte Botrore, në v. 1945, Ericksoni, si të ishte tashmë një shqiptar i vërtetë, do të perfaqësonte "Vatren" e Amerikes ne Konferencen e San Franciskos, per të thënë perseri me zë të larte se:" Shqipëria e pergjakur dhe e shkatërruar nga lufta është lënë jashtë derës!". Diplomati I dytë amerikan Bernstein, edhe pse nuk qëndroi më tepër së tre vite në Shqipëri,

intensiteti i veprimtarive të tij jashtë saj, vazhdoi ngado e kudo ku i shkonte fjala, deri sa dha frymën e fundit Nje gazetar i asaj kohe shkruante se “prapa emrit te Bernstenit fshihet e gjithe Amerika”. Ai ishte, sikunder shprehet autori i ketyre librave, “Nje avokat i madh i vendit tone te vogel”. Dhe fjalen e tij do ta degjonin e vleresonin të tre miqtë e tij me me vlere , në kohë të ndryshme, presidentet Theodore Roosvelt, Ëoodroë Ëilson dhe Herbert Hoover.

Midis Letersise e Publicistikes

Nuk kisha lexuar me pare libra te tillë, të cilët qëndrojnë bukur midis letërsisë e publiçistikës e ku, si politika bashkëkohore, ashtu edhe diplomacia thuajse “burojnë” pastër, bindshem, në trajtat më tërheqëse dhe me kompetencën që ka vlera e diplomacisë dhe e politikës. Ndofta eshte hulumtimi i thelluar dhe i shumanshem i dokumentacioneve arshivore, ndofta vertetesia e forca bindese e figurave që përshkruan në korelacion me kohën, po edhe stili i të shprehurit gjuhësor, larg frazeologjisë stereotipe. Po jane edhe libra krejt te ndryshm: Ai per Ericksonin i ngjan më teper një romani, ku figura kryesore ka pamjen e nje heroi origjinal që niset per të vuajtur, midis një populli, sa të varfër, aq edhe luftarak, duke u shndërruar vetiu në një personazh tragjik, bile në një hero të dimensioneve të mëdha, me shpirt të madh e stoik, që del nga vetia e u përket të gjithëve, të gjitheve. Ndërsa libri për Bernstenin është i ndarë në dy pjesë dhe ku fryma letrare, do t’ia lerë vendin analizave te diplomacisë e të politikës, brenda e jashtë...Autori Mal Berisha, është këtu brenda fushës së tij të diplomacisë, po është edhe brenda vetes, si njeri, duke shprehur kështu harmoninë e ketyre njerëzve që dalin edhe jashte kohës së tyre, per vlerat gjeniale, të të dy popujve miq, të Amerikës e të Shqipërise, duke rezonuar njësoj. Dhe, per të arritur deri këtu i duhej të bëhej edhe një “rrëmihes” i pashoq i arshivave të Londrës, Uashingtonit, Yales e Ny Jorkut, te Ankarasë e të Stambollit, duke gjurmuar jetën e veprimtarinë e këtyre dy amerikanëve të shquar, burra shteti dinjitozë, ministra të devotshëm, njëherësh shkrimtarë e poetë, përkushtimi e dashuria e të cilëve ndërthurret midis vendasve ku bujtën dhe shtetit të tyre të madh.

Ne nje kryeqytet të Europes , ku kam jetuar e punuar nga halli i mbijeteses, kam njohur (midis ambasadoresh te perkushtuar , edhe ndonje syresh “jashte loje”, te cilin e gjeje me teper kudo ku “delte tym e kerciste daullja bym!”, cakerqejf, qejfpaprishur e punepabitisur, ndersa Mal Berishen (qe vitet e fundit ka hequr jo pak edhe nga mbiemeri qe ka !), i dolen thinjat ne koke para kohe, duke qendruar me korrektesi ne krye te detyres se vet, si i derguari i nje shteti te vogel ne nje nga shtetet me te medhenj e me te fuqishm te botes, qe e perfundoi misionin e vet me dinjitet, i furosur me veprimtari diplomatike, kulturore e studimore, midis te cilave shquhen edhe keto dy monografi diplomatesh te shquar e njerezish te jashtzakonshem.

———————————-

[1] Mjeshtri I Madh Miho Gjini është një ndër kritikët më të shquar të letërsisë dhe të teatrit shqiptar, autor i mëse 23 veprave kritike, letrare, dramaturgjike dhe artistike. Për shkak të ideve demokratike në artin dramatik, ai u denua nga diktatura komuniste në vitin 1975 dhe vuajti në burgjet më të vështira politke dhe në internime deri në vitin 1991 kur Diktatura ra në Shqipëri.

NË KLUBIN E ARTEVE “SIGAL” NË DURRËS U PROMOVUA LIBRI: "HERMAN BERNSTEIN – AMBASADORI I SHBA-SË NË MBRETËRINË SHQIPTARE (1930–1933)"

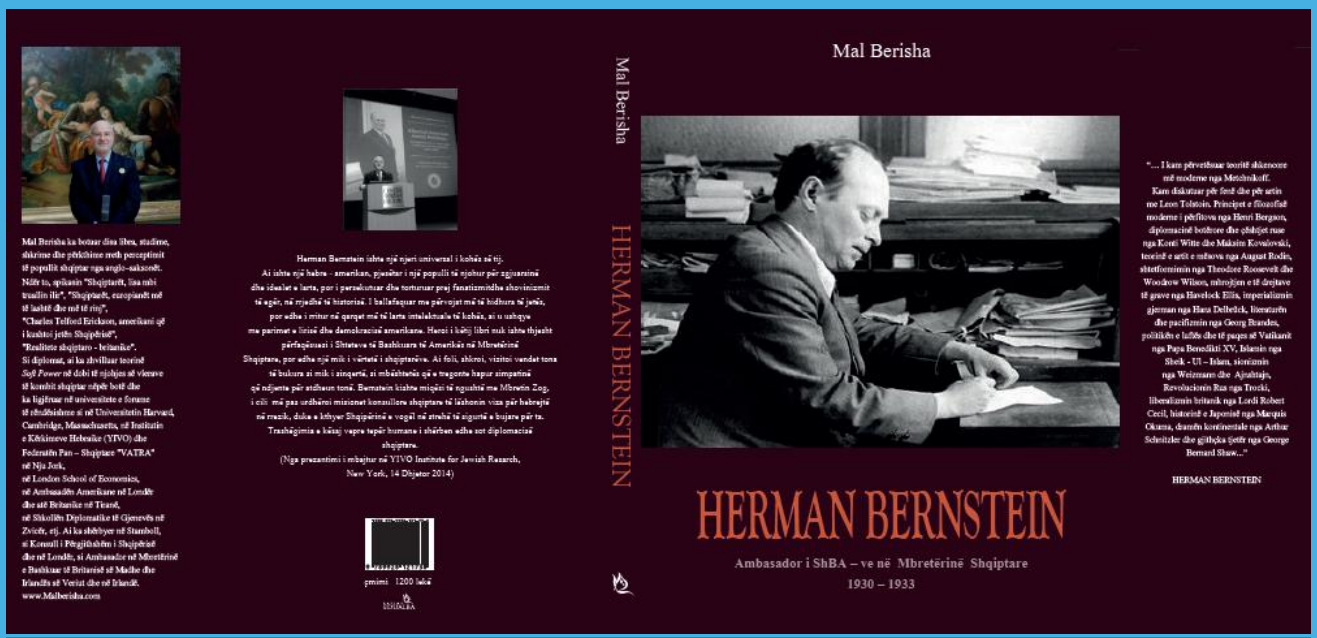

Nga Shefqet Kërcelli

Në klubin e arteve “Sigal” në Durrës, u zhvillua promovimi i librit më të fundit të ish-ambasadorit Mal Berisha, titulluar ‘Herman Bernstein”, Ambasadori Amerikan në Shqipëri. Në këtë aktivitet morën pjesë dhjetra qytetarë durrsakë, intelektualë, studiues, gazetarë, krijues, miq të botuesit, etj. Fillimisht shkrimëtari i mirënjohur durrsak bëri një prezantim të shkurtër të aktivitetit studimor dhe botues të ish-diplomatit Mal Berisha gjatë këtyre viteve të fundit, ku spikasin ato rreth perceptimit të popullit shqiptar nga studjuesit anglo-saksonë.

Jeta e Mal Berisha në këto vite ka ecur në dy shina paralele, ajo e hulumutuesit aposionant dhe diplomatit. Si botues, veçojmë veprat “Shqiptarët, lisa mbi truallin ilir’, “Shqiptarët, europianët më të lashtë dhe më të rinj”, Charles Telford Erickson, amerikani që i kushtoi jetën Shqipërisë”, “Realitete shqiptaro-britanike”, dhe së fundmi monografia e ambasadorit Herman Bernstein.

Hoxha theksoi se, krijimtaria dhe puna studimore e Berishws, ka njohur rritje, në cilësinë dhe interpretimin shkencor të ngjarjeve e fakteve historike, duke i bërë bindës librat e tij tek lexuesit. Pikërisht botimi tij i fundit “Herman Bernstein”, shpreh qartë aftësinë dhe pjekurinë e tij si studjues i plotësuar tashmë dhe i profilizuar në këtë fushë të bukur të historisë. Punë kërkimore shkencore për ta sjellë të plotë figurën e ambasadorit Bernstein dhe familjes së tij, është një tregues i formimit të gjithanshëm të Mal Berishws si studjues, diplomat, publicist dhe krijues.

Ndërsa si diplomat ai ka zhvilluar teorinë Soft Poëer, për prezantimin e vlerave më të mira të popullit shqiptar në disa universitete, forume dhe auditoriume ndërkombëtare. Berisha ka shërbyer si diplomat I vendit tonë fillimisht në Stamboll, Konsull i Përgjithshëm, dhe pastaj në Londër, si ambasador në Mbretërinë e Bashkuar, Irlandën e Veriut dhe Irlandës. Mbas këtij prezantimi të shkurtër të karrierës diplomatike dhe studimore, Berisha shjegoi para pjesmarrësve motivin dhe qëllimin e krijimtarisë së tij, sidomos veprave për amerikanët që kanë shërbyer në shqipëri, që e dashuruan popullin tonë në

limitetet e njerzores e punës së tyre diplomatike. Duke u lidhur ngushtësisht me jetën, hallet e traditën e Shqipërisë së kohës, këta diplomatë bënë të pamundurën për të mbrojtur kombin shqiptar në opinionin dhe kancelaritë ndërkombëtare, që kulmon me shpëtiin e Shqipërisë në Konferencën e Paqes në Paris.

Por mos harrojmë se situatën paraprake, punën në terren dhe përgatitjen e presidentit Uilson për të mbrojtur çështjen shqiptare ja dhanë këta diplomatë amerikanë të shqiptarizuar dhe mërgata brilante shqiptare e kohës në SHBA. Pikërisht ndricimin e këtyre figurave amerikane para opinionit shqiptar në gjithë dimesionin e vet, e ka mission parësor studjuesi dhe diplomati Mal Berisha. Kërkues ndaj vetes, hulumutues I arkivave brenda dhe jashtë vendit, deri tek YIVO Institute of Jeëish Research, NYC. Lëvrues i shqipes dhe anglishtes, mëndje e hapur në cekjen dhe trajtimin e fakteve jetësore, Mali, në librin e tij prej 334 faqesh na sjell me gjithë thjeshtësinë dhe madhështinë e tij, figurën e Ambasadorit Bernstein.

Po kush është Ambasadori Bernstein, sipas zotit Berisha?

Këtë na e shpjegon faqe mbas faqe, kapitull mbas kapitulli, pjesë mbas pjesë në këtë libër që nuk të le pa e lexuar në kohën sa më të shkurtër.

Ja cfarë shkruan autori për përfaqësuesin zyrtar fuqiplotë të SHBA-ve në Mbretërinë Shqiptare të viteve 1930-1933, Herman Bernstein, mik i tre presidentëve amerikanë: Theodore Roosevelt, Uoodrou Uilson dhe Herbert Hoover.

Ardhja e një figure kaq të lartë, si Herman Berstein në postin e ambasadorit përbën një ndër nderimet më të mëdha që shteti dhe qeveria amerikane i bënë shtetit shqiptar. Po ashtu, edhe hebrenjtë e Amerikës ndjejnë se ky ishte një vlerësim për ta. Teksa krijohet kështu, një lidhje mes këtyre tre kombeve, përfaqësuar nga një figurë e tillë e lartë siç ishte Herman Berstein. Një njeri i cili kishte pasur kontakte me njerëzit më të shquar të botës, të tillë si Leon Tolstoi, Leo Trocki, August Rodi, Leon Andrejevi, George Bernard Shou, Sheik Ul Islam, Sigmund Freud, Aleksandër Moisiu dhe mbi të gjitha, ai kishte miqësi personale

edhe me vetë Albert Ainshtajnin. Teksa pas ardhjes në Shqipëri shohim se si vetë Bernstein vlerëson Shqipërinë dhe shqiptarët. Ai i çmoi lart traditat e mrekullueshme shqiptare, tolerancën fetare, besën shqiptare, hebrenjtë dhe trajtimin e tyre. Dhe vlerësimet e tij janë aq të larta sa sot, pavarësisht distancës kohore, ndjehemi krenarë për trashëgiminë e tij...

Si hebre, ai la një trashëgimi të jashtëzakonshme edhe rreth historisë së pranisë hebraike në Shqipëri. Gjithsesi, identiteti hebraik i Bernsteinit nuk mund të veçohet nga kontributi i tij si përfaqësues i një kombi të madh, atij amerikan. Vetëm dhjetë vite para se Bernsteini të emërohej në Shqipëri, vendin tonë e kishte mbrojtur Presidenti Uilson, ndërsa Bernsteini kishte njohje personale me të, qëkur ai ishte guvernator i Nju Xhersit. Madje, ai kishte organizuar edhe takime të tij me gazetarët më të famshëm të Amerikës në fushatën elektorale të vitit 1912. Një ndër veçoritë që duhen vënë në pah më shumë është se ai ishte një mik i ngushtë edhe i Presidentit Hoover. Siç do të shohim, ai kishte kontribuar shumë në zgjedhjen e këtij Presidenti duke mbuluar si gazetar për shtypin amerikan ngjarje të cilat kanë tronditur njerëzimin, siç është revolucioni i sovjetëve. Fjala e tij pati peshë të madhe në zgjedhjen e këtij burri të madh në krye të Shtëpisë së Bardhë, sidomos me botimin e librit “Njeriu që e solli Amerikën në Botë”. Së dyti, nga urimet që Bernstein mori me rastin e emërimit në Shqipëri, do të shohim qartë se ai kishte një ndikim të jashtëzakonshëm te lobi hebraik në SHBA, i cili ka luajtur përherë një rol shumë të rëndësishëm në zgjedhjen e presidentëve amerikanë, të paktën prej asaj periudhe. Duhet thënë se Amerika e atëhershme nuk ishte ajo e sotmja, ku respektohen të drejtat e bashkësive të ndryshme. Gjurmët e antisemitizmit në Europë kishin filluar të shfaqeshin dukshëm. Edhe Amerika vetë, edhe pse vend i formuar nga emigrantët, ka dhënë shembuj që nuk e bëjnë të ndihet mirë në raport me hebrenjtë e asaj kohe. Një ndër rastet fatkeqe që e ilustron këtë më mirë është ai i anijes St. Louis. Dhe nëse nuk dihet fati i çdo individi të asaj anijeje, fati i hebrenjve në vendet europiane deri në fund të luftës së Dytë Botërore tashmë dihet. Edhe vende të tjera me prirje më të pakta antisemitiste nuk kanë qenë gjithsesi kaq dashamirëse ndaj hebrenjve, siç ka ndodhur me Shqipërinë...

Studimi i jetës së Herman Bernsteinit

Studimi i jetës së Herman Bernsteinit përbën në vetvete një sipërmarrje shumëplanëshe. Është i rrallë dhe i admirueshëm fakti sesa shumë mund të bëjë njeriu gjatë një jete jo aq të gjatë, sa ajo e tij. Sa udhëtime të gjata ndërkontinentale, në kushtet e lëvizjes së ngadalshme të kohës, sa artikuj gazetash, sa ngjarje të përshkruara drejtpërdrejt nga terreni ku ndodhnin, sa vepra letrare të shkruara, sa polemika të publikuara, sa përkthime veprash në disa gjuhë, rusisht, anglisht, gjermanisht, frëngjisht, hebraisht, polonisht, madje edhe esperanto janë dashur.

Ai ka botuar 14 vepra dhe fatmirësisht të gjitha mund të gjenden lehtësisht të ribotuara sot. Veprat e përkthyera nga Bernstein-i janë 17, që të gjitha kryevepra të autorëve të mëdhenj. Megjithëse, zanafilla e këtij studimi ishte periudha e jetës së Herman Bernstein-it në Shqipëri (1930-1933), densiteti i jetës së tij paraprirëse intelektuale përfshiu me interes një pjesë të madhe të punës sime.

Prandaj, ashtu si në rastin e studimit të jetës së amerikanit Charles Telford Erickson, që i kushtoi jetën Shqipërisë, apo në ato të udhëtarëve të “The National Geographic Magazine”, që e paraqitën Shqipërinë me tërë bukuritë e saj dhe gjithashtu, si në rastin e studimit të “Racave dhe Feve në Europë” si raca më e vjetër dhe më e bukur në kontinent, po kështu, shkrimet e udhëtarëve britanikë në trojet shqiptare, që e përshkruajnë Shqipërinë dhe shqiptarët me nota ekzotike, edhe në jetën e Herman Bernsteinit, në përmbledhjen e parë dhe në këtë të tashmen, ndjej se ndikimi i gjithë atyre aspekteve, që plotësojnë njohjen e figurave të mëdha, apo një periudhe historike, ka qenë shumë i madh.

Në një kapitull të veçantë autori shpjegon dhe kontaktet e para shqiptaro – amerikane

Historia e marrëdhënieve shqiptaro-amerikane fillon përpara krijimit të vetë shtetit shqiptar. Gjurmët e para të vëmendjes amerikane ndaj historisë së kombit shqiptar i gjejmë te poema e Longfellout “Përrallat e Bujtinës ndanë Udhës”, në të cilën i këndohet heroit tonë Gjergj Kastrioti Skënderbeu. Përkthimi i kësaj vepre është bërë nga Fan Noli (1916):

Banorët e parë amerikanë në Shqipëri

Ndërkohë që emigrantët shqiptarë shkonin e vinin përtej oqeanit, në Shqipëri u shfaqën banorët e parë amerikanë. Ungjillorët. Ata arritën në Korçë në fillim të viteve 1900 dhe bashkëpunuan me motrat Qiriazi dhe familjen Cilka. Ishin kenedët që u bënë shumë të njohur në atë qytet. Në Korçë, Shoqëria Biblike kishte kohë që e kishte filluar veprimtarinë e saj. Aty përdorej Bibla e përkthyer në gjuhën shqipe me iniciativën e Robert Pinkertonit nga Shoqëria Britanike Biblike shkruar më 28 gusht 1816.

Në vitin 1855, Konstandin Kristoforidhi, Aleksandër Thomson dhe Shoqëria Biblike publikuan Biblën e plotë në shqip, në dialektin geg. Kjo ndodhi për herë të parë në historinë tonë, çka e bëri librin e shenjtë të përdorej nga shqiptarët dhe ndihmoi në identi-fikimin e tyre bazuar në një gjuhë të përbashkët. Më 23 tetor 1891, Gjerasim dhe Sevasti Qiriazi themeluan të parën shkollë për vajza në Shqipëri, e cila kishte modelin e shkollave të tilla protestante të hapura nën Perandorinë Osmane që nga viti 1800.

Më 14 nëntor 1892, Gjerasim Qiriazi me ndihmën e bashkëpunëtorëve të tij themeluan Vllazërinë Evangjelike me qëllimin e vetëm, që të zhvillonin dhe përhapnin gjuhën shqipe dhe njohuritë rreth Biblës. E tillë ishte gjendja në Korçën e asaj kohe, kur në vitin 1908 arriti edhe familja prej pesë anëtarësh e Charles Telford Ericksonit. Ata nuk qëndruan aty, për shkak se gjetën një Korçë shumë më të zhvilluar nga ajo që përfytyronin. Ata ishin në kërkim të një vendi më të pazhvilluar, i cili, siç thotë Ericksoni, të plotësonte një standard tjetër, atë që ai më vonë e përshkruan kështu:

“Nëse do të kërkoja një vend, ku të mos kishte asnjë prej elementeve të jetës së rehatshme, kurrë nuk do të kisha gjetur një vend më të mirë se Shqipëria”. Ndikimi i këtij amerikani në historinë e Shqipërisë tashmë është bërë i njohur dhe nuk do të ndalemi aty, por ngjizja, vendosja e themeleve, hapja e udhës së një marrëdhënieje të kombit më të varfër e më të vuajtur të Europës me kombin më të madh dhe më të fuqishëm të globit, që po formësohej, është një rast unik që vlen për t’u studiuar me shumë vëmendje dhe respekt. Ashtu si kish bërë Longfellou me poemën “Skënderbeg” disa dhjetëvjeçarë më parë dhe siç do të

bënte Bernsteini më pas edhe Ericksoni i kushtoi heroit tonë poemën e mëposhtme:

“Skënderbeg,

Ti dorën nuk e zgjate drejt skeptrit njollagjak,

As i trishtë nuk kërkove të shprishurën kurorë,

Përballë i dole që vetë të merrje hak,

Ndaj atij tirani djemrrëmbyes e idhnak,

Që dheun tënd kishte shtënë në dorë.

I flake tej nderet e pafundme imperiale,

Dhe lavdinë ndër vite të fituar,

Të mbroje folenë e vendit tënd, trazuar,

Si shqipe-shqiptare gjokszbuluar,

Prej morisë së pafund të shigjetave, i sulmuar.

U zhveshe nga një fe që të kishte ndarë,

Nga shtëpia, babai, nëna dhe altari,

Dhe varrose një dashuri,

Tinëzare, por të bukur, tretur, ëmbëlsi,

Për at’ dhe, fe e truall që t’ la i pari.

Si dikur Zoti yt, drejt vdekjes t’i shkove,

Ndërsa bota krejt e qetë të kundronte,

Pa luajtur qoftë dhe gishtin për shpëtim,

Pa rrahur një herë duart për tëndin guxim,

Kur kombit tënd si shi gjaku i kullonte.

Shpirt martir, eja prapë dhe hakmerru!

Nga pluhuri ngrije atë flamur, në lartësi!

Bëhu edhe një herë për ne, frymëzim,

Për Kryqin e Ndritur deri në amshim,

Dhe pamjes së largët të Lirisë, silli përjetësi!”.

Ambasada e SHBA-ve në Tiranë

Për t’u theksuar është edhe fakti se Ambasada e SHBA-ve në Tiranë, e inauguruar më datën 27 nëntor 1930, është e para ndërtesë në historinë e Amerikës, e ndërtuar enkas për ambasadë. Ajo përfshihet në historinë e selive diplomatike të ndërtuara më vonë në shumë vende tjera të botës dhe shquhet si pioniere e këtyre ambasadave për arkitekturën dhe funksionalitetin e saj. Inaugurimi i saj bëhet pikërisht nga ambasadori Herman Bernstein.

Rëndësia e emërimit të Herman Bernsteinit

Emërimi i Herman Bernsteinit si Ministër Fuqiplotë në Mbretërinë Shqiptare, kishte rëndësi për Shqipërinë, për Vatrën në Boston dhe për vetë lobin hebraik në SHBA-të e asaj kohe. Vetë “Vatra”, e cila kishte vepruar si “qeveri shqiptare në mërgim”, e priti emërimin e tij me gëzim të veçantë, siç vihet re nga njoftimi i botuar për në gazetën “Dielli”: “Ministri i ri i Amerikës Herman Bernstein lindi më 21 shtator 1876 në Vladislavov sipas rusishtes, Neustadt – Schirmuindt, në gjermanisht, ose Naishtot në hebraisht, në atë kohë një vend në kufirin midis Gjermanisë dhe Rusisë, sot territor lituanez”, citon ai. Duke shtuar më tej detaje se ai ka shkruar për “Neu York Evening Post”, “The Nation”, “The Independent”, teksa ka themeluar gazetën “The Neu London Day”, ka qenë edhe botues i “The Jeuish Tribune”, apo i “Jeuish Daily Bulletin”. Ndërsa si korrespondent i “Neu York Times”, Bernsteini udhëtoi rregullisht në Europë, kur në vitin 1915 shkoi atje për të parë në terren situatën e hebrenjve në zonat e luftës. Më pas ai mbuloi si gazetar Revolucionin Socialist të Tetorit të vitit 1917 për gazetën amerikane “Neu York Herald”, çka e çoi atë drejt Siberisë dhe Japonisë me forcat amerikane të ekspeditave. Ai hartoi artikuj mbi Konferencën e Paqes në

Paris në vitin 1919, po për të njëjtën gazetë. Gjatë udhëtimeve Bernsteini mori intervista nga disa prej njerëzve më të shquar të Europës, përfshirë Kontin Uitt, Metchenikoff, Bergson, August Rodin, G.B Shau, Tolstoin dhe mblodhi materialin e librit "Me mendjendriturit" botuar në vitin 1912. Teksa vepra e Herman Bernsteinit gjendet në arkivën e Institutit të Hulumtimeve Hebraike "YIVO", në Nju Jork. Ku hapjen e këtij instituti e mbështetën intelektualët më të shquar, përfshirë Ajnshtainin dhe Sigmund Freud-in. Ndërkaq, në një shkrim me titull "Koleksioni i Herman Bernsteinit për Shqipërinë", dr. Elez Biberaj shkruan: "Ky koleksion përfaqëson një burim të vlefshëm për studiuesit e interesuar për zhvillimet e Shqipërisë në fillimin e viteve 1930. Ai është relativisht i pasur dhe përbëhet nga tetëmbëdhjetë dosje të vendosura në katalogë, sipas subjekteve që përmbajnë. Ai përmban informacion interesant mbi aktivitetin e Bernsteinit në Shqipëri, marrëdhëniet e tij me shumë shqiptarë, intervista me burrështetas dhe një dorëshkrim bibliografik për Mbretin Zog si dhe informacion tjetër përkatës. Ambasadori Bernstein duket se ka qenë shumë i interesuar rreth Shqipërisë dhe historisë së saj. Ai shkroi disa artikuj për luftën e shqiptarëve për mbijetesë në një vend sovran. Gjatë qëndrimit të tij në Shqipëri ai u bë një figurë shumë e njohur dhe mik i ngushtë i shumë shqiptarëve përfshirë Mbretin Zog, Faik dhe Mehmet Konicën".

Mbrojtja e hebrenjve në Shqipëri

Me përkeqësimin e pozicionit të hebrenjve dhe ardhjen në fuqi të Hitlerit, Bernstein-i mori përsipër të bisedonte me Mbretin Zog çështjen e vendosjes së një numri të madh hebrenjsh si emigrantë në Shqipëri. Si rezultat i këtyre diskutimeve, në qershor të vitit 1933 ai u dërgoi një ftesë zyrtare biznesmenëve hebrenj të vendoseshin në Shqipëri dhe u premtoi "të ndihmonte me çdo mjet sipërmarrjet tregtare të ndërmarra nga të ardhurit e rinj, të tillë". Më datën 29 gusht 1934, një zyrtar shqiptar në një dokument të nënshkruar e informon Bernstein-in rreth mundësisë së vendosjes së hebrenjve në Shqipëri. Kjo çështje u konkretizua dhe me kontributin e qytetarëve durrsakë në mbrojtjen e hebrenjve.

Marrëdhëniet e Shqipërisë me Italinë

Gjithashtu, koleksioni i Bernsteinit përmban informacion të rëndësishëm edhe mbi marrëdhëniet e Shqipërisë me Italinë dhe varësinë e saj kronike nga ndihmat e huaja. Në një letër të datës 28 maj 1930, H.T. Fultz, i cili drejtonte Shkollën Teknike, i raporton ambasadorit të sapoemëruar në Shqipëri, një memorandum marrëveshjeje për ndihmat që i ofronte Italia Shqipërisë dhe një bisedë që kishte bërë me një ministër shqiptar të paidentifikuar. Ai përmend bisedën shumë miqësore që ministri kishte pasur me të dhe që i kishte thënë se Shqipëria i kishte jetike ndihmat e huaja dhe se, tani për tani, e vetmja ndihmë që merrte Shqipëria, vinte nga Italia. Aty gjendet edhe një raport konfidencial i datës 3 shtator 1930, i ambasadorit Bernstein pas një vizite në shtëpinë e dr. Terenc Toçit, i cili hedh edhe më shumë dritë mbi varësinë e Shqipërisë nga Italia. Ai thotë se Shqipëria është në prag të shkatërrimit dhe se është shumë kritik ndaj Zogut, i cili i ka orientuar marrëdhëniet vetëm drejt Italisë, duke injoruar Greqinë dhe Jugosllavinë dhe se "Mbreti është i rrethuar nga dhjetë ose dymbëdhjetë vetë që e keqorientojnë atë". Teksa një prej dokumenteve më të rëndësishme të koleksionit është edhe një material në shtatë faqe, i cili përmban intervistën që Mbreti Zog i ka dhënë gazetarit amerikan Pouell. Intervista duhet të jetë dhënë në fillimin e vitit 1931. Në këtë intervistë Mbreti Zog shpreh pikëpamjet e tij për ekonominë shqiptare, bujqësinë, si dhe marrëdhëniet e vështira të Tiranës me Beogradin dhe Athinën.

Bernstein, personalitet që promovoi shqiptarët

Ai ishte mik i tre presidentëve amerikanë: Theodore Roosevelt, UoodroU Uilson dhe Herbert Hoover. Ai kishte pasur kontakte me njerëzit më të shquar të botës si me Leon Tolstoi, Leo Trocki, August Rodi, Leon Andrejev, George Bernard Shou, Sheik Ul Islam, Sigmund Freud, Aleksandër Moisiu dhe mbi të gjithë, ai kishte miqësi personale me Albert Ainshtajnin. Një personalitet i tillë, për mua, në kontekstin shqiptar, është promovim i Shqipërisë, pasi përfaqëson dikë që ka përmasa universale. Ky është edhe qëllimi, misioni i veprës sime: Të zbulohet Shqipëria dhe shqiptarët, siç e kanë parë njerëz të tillë të mëdhenj. Kjo është pjesë e asaj që bota sot e quan "Pushteti i butë" i kombeve të vegjël, në marrëdhëniet ndërkombëtare. Një njeri që i "këndoi" Shqipërisë, lavdisë së

saj antike, Skënderbeut, konsolidimit të shtetit të pavarur shqiptar, tolerancës fetare, virtyteve tona, besës dhe mikpritjes shqiptare.

Në gjithë këtë rrugë të gjatë studimore dhe shkencore, që i ka marrë disa vite kohë, zoti Berisha nuk la pa vlerësuar ndihmën dhe inkurajimin që i ka dhënë familja e tij, vecanërisht gruaja Donika, që meriton një falenderim të vecantë.

Gjithashtu gjatë shpjegimit të përmbajtes së librit të tij, autori Berisha solli në vemendjen e pjesmarrësve kontributin e qytetarëve durrsakë në strehimin dhe mbrojtjen e hebrenjve gjatë luftës së IIB, konkretisht familjes së vjetër durrsake, Stratti. Në vijim shkrimëtarë dhe krijues të qytetit në diskutimet e tyre sollën vlerat e këtij libri, si një kontribut i vecantë në historinë e popullit shqiptar, që duhet të zerë vendin e duhur dhe në programet mësimore te shkollave tona. Zoërinjtë Hysen Haxhia, Nikollaq Spathari, Eqrem Shehu, zonja Adelina Hoxha dhe studjuesi nga Kosova, Isak Guda evidentuan ceshtjet kryesore të librit, që nëpërmjet një personazhi si Herman Bernstein, evokon e lartëson miqësinë tradicionale midis dy popujve tanë, atij amerikan e shqiptar, ku diplomatët e dy vendeve kanë rol e mision të rëndësishëm. Ndërkohë u evidentua dhe puna e zotit Mal Berisha, si diplomat dhe historian. Gjithashtu diskutantët i uruan autorit vazhdimësi në krijimtarinë e tij në këtë gjini të historisë, pra, librit biografik e monografi. Aktivitetit nuk i munguan ngjyrat artistike dhe emocionet qe të jep recitimi i poezisë nga aktori i madh Mirush Kabashi. Kështu mjeshtri Kabashi recitoi disa poezi të krijuara nga H.Bernstein dhe përkthyer me mjeshtëri nga zoti Mal Berisha, të cilat merituan duartrokitjet e auditorit. Në fund të promocionit Zoti Mal Berisha falenderoi pjesmarrësit dhe qytetarët durrsakë për pritjen dhe vlerësimin që i bënë në këtë mbrëmje të vecantë. Aktiviteti u monitorua nga Klub ART “Sigal” Durrës.

SIGAL

SHPENDI TOPOLLAJ – MIKU I MADH I SHQIPTARËVE, DIPLOMATI I NDERSHËM DHE I DREJTË HERMAN BERNSTEIN

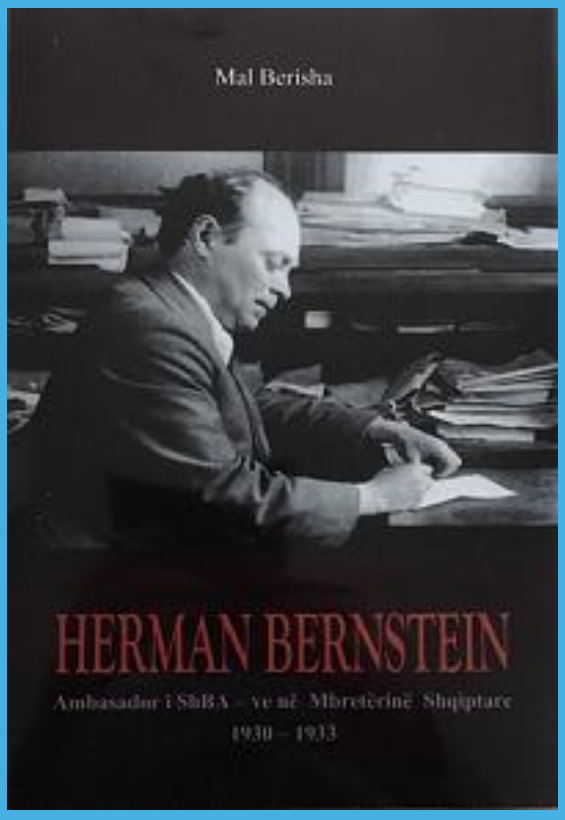

Rreth librit monografik të autorit Mal Berisha

E lexoja librin e diplomatit **Mal Berisha** për një tjetër diplomat, madje edhe të një tjetër kohe, Herman Bernstein, dhe më sillej nëpër mendje ajo shakaja e Henri Kizingerit, kur thosh se: “Më telefonoi ministri i Punëve të Jashtme të Amerikës Heig dhe më ngarkoi me misionin t` u shpjegoj politikën e jashtme të qeverisë sonë kinezëve, secilit më vete”. Natyrisht që ky nobelist që afroi politikisht vendin e tij me Kinën dhe Vietnamin e dinte më mirë se kushdo, se detyra e një diplomati, e ca më shumë ajo e një ambasadori, është nga më të vështirat dhe më seriozet.

Është njëkohësisht një detyrë që përveç ndershmërisë, kërkon edhe vlera të veçanta intelektuale dhe sidomos përkushtim. Duke i pasur këto cilësi si rrallë kush, brenda frakut të tij diplomatik, ish konsulli ynë i Përgjithshëm në Stamboll dhe më pas si ambasador në Mbretërinë e Bashkuar të Britanisë së Madhe dhe Irlandës së Veriut dhe në Irlandë, Mal Berisha, në morinë e librave të tij mjaft të mirëpritur, kësaj here ka zgjedhur të trajtojë një figurë emblematike, por paradoksalisht, pak të njohur, si ajo e amerikano – hebreut Bernsteinit, i cili nga periudha 1930 deri në vitin 1933 kreu detyrën e ambasadorit të SH.B.A. – ës në Shqipërinë e mbretërimit të A. Zogut. Shekspiri diku ka thënë se: “Jeta është e shkurtër, por e vërteta rron shumë dhe arrin larg”.

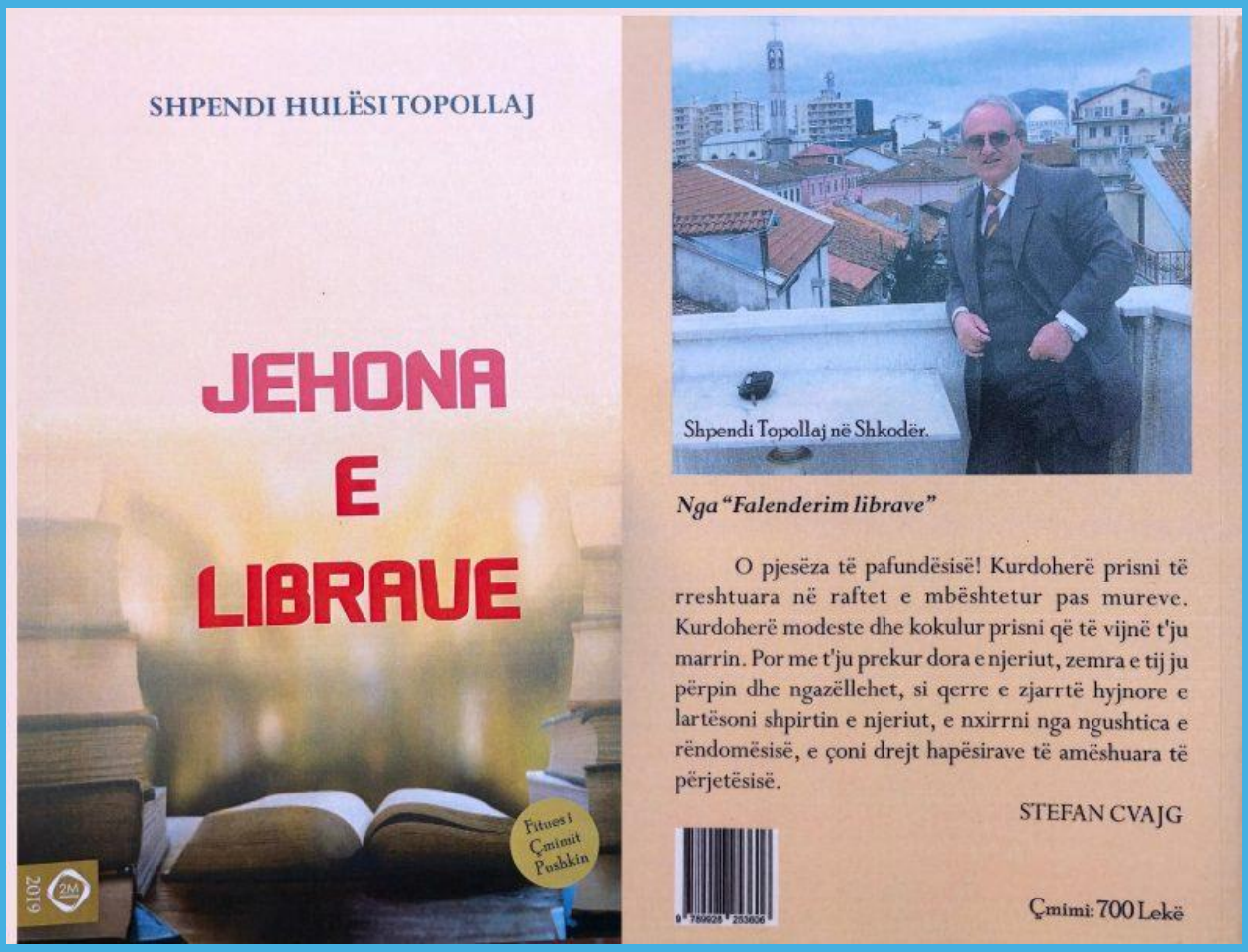

Dhe ja tek e kemi kaq pranë dhe kaq të qelibartë (siç e thotë ky mbiemër), veprën e një miku të shquar si ky njeri, i cili kur u largua nga vendi ynë meritoi dekoratën më të lartë "Kordoni i Madh i Urdhrit të Skënderbeut" dhe cilësimin nga shtypi i kohës si "...një prej pionierëve të botës së re." Është shumë domethënëse e vërteta historike se gati të gjithë vizitorët që kanë ardhur në Shqipëri, jo vetëm janë mrekulluar nga bukuritë natyrore dhe mikpritja e popullit tonë tejet të varfër, por dhe janë dashuruar me Shqipërinë dhe janë bërë apologjetë të çështjes tonë kombëtare. Ne u detyrohemi shumë atyre. Dhe këtë bën edhe autori Mal Berisha me librin e tij, i cili nuk përqendrohet vetëm te vitet e protagonistit në Tiranë, por rrok gati gjithë veprimtarinë e tij si poet, prozator, publicist, përkthyes, gazetar, politikan, atdhetar e mik influent i shumë e shumë personaliteteve që ndikuan në historinë botërore, duke na e dhënë të plotë portetin e tij. Vetëm kështu mund të kuptohet sesa rëndësi i vinin

vendit tonë, dhe sa respekt kishin për popullin tonë, presidentët e nderuar të Amerikës si Roosevelt, Wilson dhe Hoover, për të vazhduar deri në ditët tona. Janë disa momente që do të shërbejnë përjetësisht si gur themeli në miqësinë me SH.B.A. – në, si ajo deklarata e Presidentit Wilson në Konferencën e Paqes në Paris më 1919 – tën, për moslejimin e coptimit të vendit tonë, vendosja e marrëdhënieve diplomatike, ndihma për çeljen e shkollave emërmëdha, përkrahja e luftës nacional – çlirimtare, trajtimi mëse njerëzor i emigrantëve tanë në Amerikë, ndriçimi i mendjeve të shqiptarëve për rrezikun komunist, ardhja e zotit Bejker pas shembjes së diktaturës, më 23 qershor të vitit 1991, vizita e presidentit George W. Bush, pas të cilës u anëtarësuam në NATO, ndërhyrja ushtarake për çlirimin e Kosovës nga barbaria serbe e Millosheviçit etj. etj. Kur Bernsteini mbërriti në Shqipëri, situata ekonomike, politike e sociale ishte aspak e mirë. Por ai ishte i prirur ta gjente të mirën dhe të bukurën edhe duke parë nga dritarja e selisë së tij. E përshkruan atë me një romantizëm të ëmbël, e quan atë pamje magjepsëse dhe të çuditshme, tek e cila sheh një peizazh të jetës shqiptare me tërë format dhe ngjyrat e saj të larmishme. Ai ua përshkruan lexuesve amerikanë, që s`kanë asnjë dijeni për këtë vend e këta njerëz, me shumë ngrohtësi dhe me besim se shumë shpejt do të bëhet i zhvilluar si tërë popujt e qytetëruar të Evropës. Ai i fton ata ta vizitojnë këtë vend pa konflikte fetare, se po u vonuan, do humbasin shumë. Duhet ta njohin mikpritjen proverbiale dhe kostumet e bukura e të habitshme.

U thotë atyre që të shpejtojnë se shumë nga magjia e këtij vendi po zhduket, pasi po hyn e reja e jetës moderne. Dhe është po ky mik i yni që teksa kërkon nga qeveria e tij ndihmë për arsimin dhe bujqësinë tonë, me shumë dashuri i drejtohet në një relacion presidentit të tij me këto fjalë: “Shqiptarët janë njerëz të tillë që më mirë vdesin, sesa të kërkojnë, më mirë mbarojnë në dëshpërimin e vet, sesa të qahen... Ata janë popull tragjik, por një racë heroike...” Dua të besoj se edhe vetë udhëheqësit shqiptarë, nuk mund të flisnin më me entuziazëm për popullin e tyre. Ky ambasador i njihte mirë dhe kurrë nuk i kapërcente detyrat e tij. Mal Berisha, ky shqiptar i kulluar, dhe me kulturë superiore, ka hulumtuar gjatë rreth kësaj figure kaq interesante dhe ka gjetur mjaft materiale nëpër arkiva që tregojnë se Herman Bernsteini ishte një

mbrojtës i palëkundur i aspiratave tona për liri e pavarësi. Vlen të theksohet qëndrimi i tij ndaj çdo lloj synimi për ta pushtuar, shfrytëzuar apo për të përfituar nga mundësitë që Shqipëria kishte. Ai, mban qëndrim tepër të drejtë dhe demaskues, veçanërisht ndaj planeve djallëzore të Musolinit. Ai në tërësi, e shpall dyshimin e tij për tendencat aneksioniste të fashizmit dhe të Hitlerit, aventurat e të cilëve do ta çojnë botën në një luftë tjetër botërore. Mesa duket të çmendurit e Evropës, ende nuk kanë nxjerrë mësime nga kasaphana e Luftës së Parë Botërore. Edhe diplomatët italianë e ndjekin si hije çdo lëvizje dhe çdo qëndrim të tijin. Mali, na i ka dhënë në ligjeratë të drejtë, raportimet e tyre për këtë ambasador që ata e quajnë të shqiptarizuar dukshëm në çdo veprim të tijin. Madje, aq sa i gëzohen largimit të tij, aq edhe i tremben faktit se ai duke qenë me ato talente, pra me botime librash, artikujsh, novelash dhe mundësi politike, do të vazhdojë të përkrahë këtë vend dhe të mbështesë me këshillat e tij si shpëtimtar mbretin Zog. E për më tepër, sipas tyre, ky njeri që hapi shkollën teknike dhe atë të Golemit e Kavajës, ka mundësi të sjellë edhe ndihma të qenësishme ekonomike. Kapitull më vete në libër, autori i kushton marrëdhënieve të sinqerta dhe mjaft të përzemërta me vetë mbretin.

Për më tepër, ai nuk mjaftohet me vlerësimet dhe largpamësinë e këtij burri shteti, por edhe i kërkon dhe shkruan të parën biografi të tij. Sa baltë e helm është hedhur mbi figurën e A. Zogut nga komunistët. Por si ka mundësi që një burrë kaq inteligjent, një njohës i shkëlqyer i historisë, një diplomat me përvojë, një njeri i lirë në mendime, një njeri që nuk i kursen kritikat për askënd, flet për të me aq konsideratë? Mbi të gjitha, ai vëren një mprehtësi mjaft të hollë në vështrimin e problemeve si me fqinjët, ashtu edhe kur diskutohen farsa ndërkombëtare. Është me mjaft domethënie vetëm analiza që A. Zogu i bën propozimit Briand për parandalimin e militarizimit dhe për pasojë edhe të vetë Luftës së Dytë Botërore. Ja si shprehet Zogu në bisedë me ambasadorin: “Unë kam vënë re se në këto konferenca problemet më të vështira janë ato që mbeten për t`u zgjidhur në mbledhjen e ardhshme e kështu me radhë dhe pastaj fillon akumulimi i problemeve dhe brengave më të vështira, të cilat nuk mund të zgjidhen dhe as të rregullohen, pasi vërtetë që aty nuk ka dëshira për t`i zgjidhur ato dhe për shkak se secili prej burrështetasve që shkojnë në ato

konferenca është i përkushtuar t` i zgjidhë këto probleme sipas interesave të tij dhe jo nga pozicioni i mbarëvajtjes së përgjithshme.

Kjo është arsyeja përse unë mendoj se shtetet e Bashkuara të Evropës, siç i propozon Briandi, do të mbeten vetëm një ëndërr boshe, një gjest madhështor, i ndërmarrë me qëllim që Franca, kur të vijë ajo ditë, të realizojë përpjekjet e saj për të bashkuar Evropën, me qëllim që të sjellë paqen." Asnjëherë H. Bernstein nuk harron të theksojë se shqiptarët janë pasardhës të Skënderbeut, dhe që edhe sot e kësaj dite ata vishen me të zeza për vdekjen e këtij heroi të papërsëritshëm. Ai thekson se për të, në vitin 1873 ka shkruar edhe vetë poeti amerikan, pedagogu i Harvardit Henri Uodsuërth Longfellou, dhe më vonë i ardhuri në Shqipëri më 1908 – tën Charles Telford Ericksoni i cili e niste kështu poemën e tij: "Ti dorën nuk e zgjate drejt skeptrit njollagjak, / As i trishtë nuk kërkove të shprishurën kurorë, / Përballë i dole që vetë të merrje hak, / Ndaj atij tirani djemrrëmbyes e idhnak, / Që dheun tënd kishte shtënë në dorë." Mal Berisha vë në dukje se qëllimi i shkruarjes së këtij libri ka qenë të ndërthurrë tri shtete, pra tre popuj, që kupton veç atij shqiptar dhe amerikan edhe popullin hebre që aso kohe kishte mjaft probleme, pasi jo vetëm luftohej paturpësisht, por edhe bënte përpjekje të jashtëzakonshme për t`u organizuar si gjithë shtetet e popujt e tjerë të botës. Kjo populllsi semitike me Abrahamin në krye, ishte vendosur në Palestinë tetëmbëdhjetë shekuj para lindjes së Krishtit dhe ende persekutohej e përndiqej. Kishte ardhur koha që vepra e Mojsiut për bashkimin dhe organizimin e tyre të përsëritej.

Herman Bernstein vërtetë ka lindur më 21 shtator të vitit 1876 në Vladislavov të Lituanisë dhe ka gjetur atdheun e tij të dytë qysh nga mosha gjashtë vjeçare në Amerikë, por e di mirë fatin e trishtë të popullit të tij, dhe bën çmos të japë ndihmesën e vet. Dhe ka të drejtë që ndihet krenar se është pasardhës i atij populli sa të zgjuar aq edhe trim. Lexoja pasazhet e këtij libri, kushtuar si mbrojtjes nga shqiptarët dhe qeveria e tij kur nazistët me shokë i terrorizonin, ashtu edhe veprës së Bernsteinit në favor të tyre dhe më kujtohej ajo që na sjell

historiani Jozef, kur tregon për ngjarjen e Masadës. Konsulli romak Flaviusi në krye të 8 – 9.000 mijë ushtarëve e rrethon kështjellën në kodër ku ishin 960 banorë hebrej, nga të cilët vetëm 200 ishin ushtarë. Duke e ditur se ata do të luftonin deri në fund, romakët ngritën dheun gjashtëdhjetë metra me qëllim që të mundësonin përdorimin e dashit për të shpartalluan portën e kështjellës. Kur e panë se nuk kishin shpëtim, për të mos u turpëruar duke u dorëzuar, hebrejtë vendosën të vdisnin; ndaj dhjetë prej tyre i vranë ushtarët e shtrirë para grave dhe fëmijëve, pastaj si shtinë shortin, njëri vrau nëntë të tjerët dhe veten e tij. Thuhet se vetëm dy gra shpëtuan gjallë, duke ikur me gjithë fëmijë, nëpër kanalet e ujësjellësit poshtë pallatit, si për të treguar heroizmin që kishte ndodhur. Edhe ne shqiptarër duhet të ndihemi mirë për gjithë sa bëmë për ta, dhe që kjo vepër u njoh dhe u propagandua nga vetë Bernsteini. Siç e përmenda më sipër, mendoj se ka qenë një zgjidhje mjaft e mirë që autori M. Berisha ka përfshirë diçka nga krijimtaria, intervistat dhe korrespondenca e Bernsteinit, pasi kjo e plotëson rëndesën që figura e tij kishte. Ndofta nuk është vendi të ndalemi posaçërisht në të, por duhet theksuar se ai qe një shkrimtar i mirëfilltë, që nuk e ndau detyrën si diplomat nga taleni letrar e gazetarsk, por duhet vënë në dukje se gjithçka ai shkroi që nga Ajnshtaini, Drajzeri, Weizmani, Cecili, Trocki, Papa Benedikti XV – të, Moisiu, Andrejevi, Rodeni, Ellisi, Bergsoni, Meçnikovi, Show, e deri te Leon Tolstoi, pa folur për të tjerë, më kujtojnë atë që dikush thosh për markezin e akuzuar si zhirondin Mari Zhan Antuan Kondorse: “Dashuria për njerëzimin gjallon dhe zbukuron çdo faqe të shkrimeve të tij”. Dhe jam i lumtur që këtë e konstatoj edhe te diplomati dhe njeriu i mrekullueshëm dhe tepër i ditur, modesti Mal Berisha, që jep shembullin sesi duhen nderuar të gjithë ata që bënë sa mundën për Shqipërinë dhe shqiptarët.

.

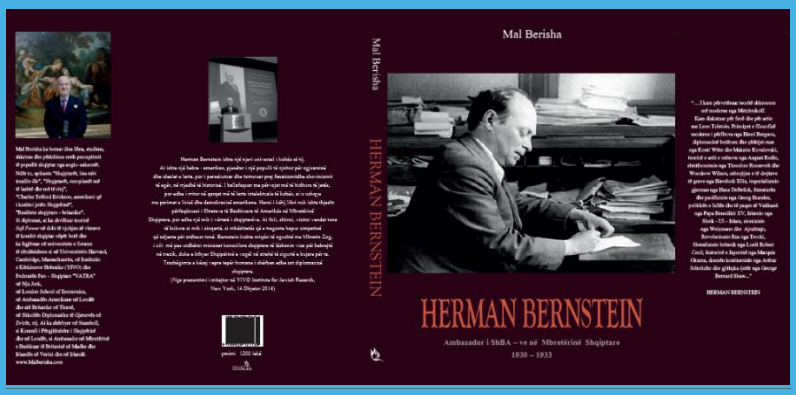

Një falenderim për historianin, shkrimtarin dhe studiuesin z. Kadri Tarelli i cili I ka kushtuar aq shumë vëmendje studimit të librit "HERMAN BERNSTEIN" Ndjehem i nderuar për analizën që i ka bërë figurës së tij dhe nëpërjet të tij edhe librit! Respekt dhe nderim! – ***Mal Berisha - 18/04/2020***

OKSH MIGJENI

AMBASADORI I DASHURUAR ME SHQIPËRINË DHE SHQIPTARËT

Mal Berisha në Monografinë kushtuar Herman Bernstein

Kadri Tarelli

Po mendoja të shkruaja diçka mbi librin monografi: “Herman Bernstein, Ambasador i SHBA-ve në Mbretërinë Shqiptare, 1930–1933”, që kur para do kohësh, autori Mal Berisha bëri përurimin edhe në qytetin e Durrësit. E kisha lënë ta lexoj më nge, sepse libri është shkruar me germa të vogla dhe do durim e mundim për ta përfunduar. Koha u gjet, jo nga unë, por nga “Virusi”, që në këtë pranverë 2020, na ngujoi nëpër shtëpitë tona, si Oso Kuka, dikur në “Kullë t’ barotit”.

Tani ndjej pendim që e lashë të presë kaq gjatë, sepse ky libër i shkruar me mjeshtëri e art fjale, ka peshë të rëndë për nga materiali historik, nga dokumentet e shumta të gjetura nëpër arkivat e botës, por edhe nga cikërrimat jetësore, që e shoqërojnë “Heroin e librit” në udhëtimet e tij nëpër Shqipëri e nëpër botë. Janë ndodhi të ndryshme, apo vogëlima po i quaj unë, të gjetura e të hedhura me kujdes, që i japin librit lëng jete, bukuri dhe kënaqësi leximtare e shpirtërore, për të mos përsëritur falën e thënë shpesh, “Libri nuk të lëshon nga dora”.

Nuk po marr përsipër të gjykoj apo të shtjelloj strukturën e këtij libri, që do ta quaj një monografi e mrekullueshme për një njeri të mrekullueshëm, siç është ambasadori Herman, sepse është zgjedhje e autorit, për t’i thënë gjërat ashtu siç i mendon ai dhe aq sa do ai. Madje nuk ka rëndësi vendosja e materialit, duke gjykuar se më e qenësishme është vërtetësia dhe harmonia e të veçantës me të përgjithshmen.

E them këtë, sepse lexuesi do të çuditet disi, kur të shikojë si pjesë të parë të vendosur: “Herman Bernstein në Shqipëri”, ndërkohë në pjesën e dytë: “Herman Bernstein, para ardhjes në Shqipëri”. Kjo vendosje nuk është një truk i autorit, por një vendim i arsyeshëm, nisur nga gjykimi i materiali që shtjellohet. Gjithsesi e rëndësishme dhe e dobishme është, njohja me shumë të dhëna historike, disa të pa njohura më parë, mbi ngjarje dhe personazhe që kanë pasur rol dhe ndikim mbi gjendjen, vijimësinë dhe ardhmërinë e kombit dhe të

shtetit shqiptar. E gjitha, e vështruar në një periudhë tepër të trazuar brenda vendit, lakminë e fqinjëve tanë të pa ngopur, ashtu edhe në arenën ndërkombëtare, ku luhej politika e madhe.

Kjo monografi është një libër i shkruar me shumë dashuri e përkushtim, për të qenë sa më i vërtetë, aq edhe i besueshëm për lexuesin, mbështetur në kulturën letrare, artistike, historike dhe politike, goxha te plotë. Kam përshtypjen, se autori është përpjekur dhe lodhur shumë, jo thjesht për të grumbulluar material, pasi është i gjerë dhe tepër i rëndë, i shtrirë në kohë dhe në hapësirën e disa vendeve të botës, por për ta sistemuar, diku edhe shkurtuar, për të dhënë vetëm thelbin.

Nuk mburrem, por kam lexuar shumë monografi, jam përpjekur të shkruaj edhe vetë, dhe sa herë që nis lexoj, them me vete: Sa kokë krisur paska kjo botë, që guxojnë të hyjnë e të shkruajnë monografi, aq më shumë për personalitete të tilla si ambasadori Herman, që rrok disa disiplina: të gazetarisë, letërsisë, diplomacisë dhe politikës, ku hyn dhe nuk del dot.

Analiza e ngjarjeve të kohës, sipas ambasadorit Bernstein, të cilat i përjeton vrullshëm, duke qenë vetë aktor dhe spektator i paanshëm në gjykim, është i pa ndikuar nga askush. Aq më pak nga politika dhe qejf-mbetjeve alla shqiptare, pavarësisht simpatisë dhe dashurisë që ai ndjeu dhe gëzoi, për Shqipërinë dhe shqiptarët. Ai ishte dhe mbeti i drejtë me veten dhe me detyrën, madje duhet shtuar: ai ishte mjeshtër i analizave diplomatike. Kjo na bën nder, ne si komb dhe si shtet, (kemi parasysh i sapo formuar). E nënvizoj këtë, pasi në shumë shkrime të tij, të botuara në gazetat më të njohura të Amerikës, pa mëdyshje zbardhen shumë pjesë të jetës shqiptare, disa të pa thëna më parë, të pa njohura, apo të mësuara keq, duke paragjykuar politikisht edhe sot e kësaj dite, atë periudhë aq të zhubravitur në kancelaritë e shtetit dhe të shteteve.

Ambasadori, apo Ministri fuqi plotë, përfaqësues i SHBA-ve, shtetit më të fuqishëm të botës, në Shqipëri, në “Tokën e harruar të Europës”, njohu personalisht shumë funksionarë të shtetit shqiptar, është fjalë për Mbretin Zogu i I-rë, Faik Konica, Mehmet Konica, Lef Nosi, artistin Aleksandër Moisiu, të cilit i përktheu dramën “I burgosuri”, nga gjermanisht në anglisht. Ai njohu po

kaq mirë shpirtin liridashës, mentalitetin e kohës, harmoninë fetarë, njëkohësisht edhe gjendjen e vështirë ekonomike, dallimet sociale e krahinore, prapambetjen arsimore, kulturore dhe dëshirën e papërmbajtur të shqiptarëve, për të bërë shtet dhe përparim shoqëror. Në letrën që i dërgonte, Sekretarit të shtetit, më vonë president i SHBA-ve Hrbert Hoover, ai shprehet: “Shqiptarët janë njerëz të tillë, që më mirë vdesin, sesa të kërkojnë, më mirë mbarojnë në dëshpërim të vet, sesa të qahen... Ata janë popull tragjik, por një racë heroike”.

Pikërisht mbi këto dukuri të qëmtuara imtësisht, ai zbuloi shpirtin dhe besën e shqiptarëve, dashurinë ndaj të tjerëve pa dallime kombesh, siç ishin hebrenjtë, duke rrezikuar jetën e tyre dhe familjen. Ai u bë mik dhe mbeti mik i shqiptarëve, si rrallë kush në historinë diplomatike dhe marrëdhëniet ndër shtetërore të shtetit shqiptar. Na duket si çudi, kur lexojmë: “Bernsteini është shqiptarizuar, shprehen qarqet diplomatike italiane”.

Kjo do të ishte vetëm gjysma e të vërtetës mbi portretin e këtij gazetari, poeti, shkrimtari, përkthyesi, politikani dhe veprimtari të pa lodhur, siç ishte Bernsteini. Detyrimisht po ve në dukje, si vlerë e shtuar e heroit të librit, se ai kishte njohje personale të hershme me presidentët, Teodor Rusevelt, Woodrow Wilson, Herbert Hoover. Jo kushdo mund të arrinte në këto maja të “Yjeve” të politikës, që drejtonin botën.

Nuk çuditemi kur vizitojmë galerinë e shumë personaliteteve të tjerë, po kaq të rëndësishëm në politikë dhe në fusha të tjera, të artit, letërsisë, kulturës, shkencës, ekonomisë, etj. Në libër do të gjeni disa prej tyre: Austen Chamberlain politikan britanik dhe fitues i çmimit “Nobel”, historianin Tarle, të famshmin Leon Tolstoi, shkrimtarin dhe dramaturgun George Bernard Shaw, shkrimtarin Leonid Andrejev, Leon Trocki, politikanin dhe organizatorin e revolucionit të Tetorit në Rusi, skulptorin e njohur August Rodin, shkrimtarin amerikan Teodor Drajzer, shkencëtarin Albert Ainshtajni, etj, etj, personazhe e burra shtetesh.

Personaliteti i ambasadorit është i pamat. Madje duhen studime të tjera që t’i japin hakun që meriton. Unë dua të ndalem pak te librat e tij, të cilat janë një

tjetër galeri shkencore dhe artistike njëherazi, duke i lënë kulturës botërore një tjetër pasuri. Përmend:

. Revolucioni Bolshevik i Tetorit dhe telegramet “Willy-Nicky”.

. Herbert Hoover. Njeriu që solli Amerikën në botë.

. A mund ta shmangim luftën?

Po qëndroj fare pak tek libri i tretë, pasi bën fjalë për afrimin e Luftës së Dytë Botërore dhe kërcënimin që po i vinte njerëzimit. Ai nuk e pa dhe nuk e përjetoi pështjellimin e botës mbarë, por e parandjeu dhe klithi me zë të fortë, duke i shkruar 100 personaliteteve të kohës: “A mund ta shmangim luftën?”. Ai ishte njohës i përkryer i lëvizjeve politike dhe ushtarake, ndaj u përpoq që të nxiste shpirtin paqedashës. Pavarësisht se ishte njeri realist, me këtë thirrje, duket që mbetet idealist dhe fisnik në shpirt. Kaq mundi të bëjë ai, megjithëse fare mirë e dinte, se janë të tjera forca që e kurdisin orën e tmerrit dhe venë në lëvizje akrepat, ndërsa politikanëve u mbetet në derë, fitorja dhe humbja, nderi dhe turpi, lavdia dhe mallkimi, përbuzja dhe harrimi. Pas pak vitesh, pasi ai ndërroi jetë, botës ju vu zjarri, që mori miliona të vrarë, mes tyre edhe miliona hebrenj, njerëz të racës së vet.

Secili nga ne mund të flasë e të shkruajë shumë, për librin dhe në veçanti për Ambasador Bernstein, me të gjitha meritat e tij, si njeri tepër i zgjuar, i ditur, guximtar, këmbëngulës dhe i duruar. Por..., më pëlqen të ve në dukje një tjetër cilësi, që ne shqiptarët duhet ta mbajmë si hajmali, apo gjerdan floriri: “Dashurinë për kombin e tij”. Ai i qëndroi besnik Amerikës dhe detyrës ndaj këtij vendi, që i dha liri dhe mundësi të bëhej ai që u bë. Diçka madhështore në figurën e tij është synimi, se brenda lirisë, pa e cenuar atë dhe interesat e Amerikës, e vuri veten në shërbim të kombit hebre, për të krijuar atdheun, Izraelin, ku të mbështeste kokën, trupin dhe shpirtin e tij. Në këtë projekt të paimagjinueshëm për nga përmasat, ai nuk ishte vetëm dhe i vetmi, por bashkë me plot të tjerë, vuri një gur të rëndë në themelet e shtetit të ëndërruar, por që nuk arriti ta shohë të realizuar sa ishte gjallë. Gjithsesi figura e tij është për t’u admiruar, për atdhedashuri, si shembull për të gjithë ata që punojnë e luftojnë

për lartësimin e kombit dhe atdheut të vet. Ai mbetet simbol adhurimi, veçanërisht për brezat e rinj.

Në fund të librit, si një vlerë të shtuar, më bëjnë përshtypje shumë veprimtari të organizuara në Mbretërinë e Bashkuar dhe SHBA, nga autori i librit, diplomati ynë Mal Berisha, ku duke paraqitur librin e tij, gjen rastin të shpalosë para botës, cilësitë dhe tiparet më të mira, më të bukura të Shqipërisë dhe shqiptarëve.

Kam bindjen se i gjithë libri është një "Shkollë" suksesi, ku diplomatët e rinj shqiptar, do të gjejnë mësime të vyera për veprimtarinë e tyre në dobi të detyrës dhe të mbidetyrës: "Çështja jonë kombëtare". Leximi dhe studimi i kësaj përvoje të pasur diplomatike, mbase bëhet mësim edhe për strukturat tona shtetërore, për të zgjedhur në përfaqësitë tona diplomatike nëpër botë, njerëzit më të përgatitur, më të përkushtuar për detyrën, mbase edhe atdhetarë të thekur.

Bindem plotësisht, kur arrij në mbyllje të faqes së fundit të librit, se Diplomati ynë Mal Berisha, bëri një detyrë shqiptarie, sepse "Mikut të shqiptarëve", ambasadorit Herman Bernstein, i ngriti "Monument" në tokën shqiptare, duke e lartësuar në këtë libër me përmasa të mëdha, me vlera njohëse, mësimore dhe edukative.

Mirënjohje dhe përshëndetje autorit Mal Berisha! Falënderim dhe suksese me vepra të tjera, po kaq të mira e të rënda!

Kadri Tarelli

Durrës më: 09, mes pranvere, 2020.